

Toimintaterapeutti varhaiskasvatuksessa

Toimintaterapeutin työnkuva Siilinjärven varhaiskasvatuksessa

Anu Koistinen

Opinnäytetyö, AMK

Joulukuu 2022

Toimintaterapeutin tutkinto-ohjelma

Koistinen, Anu

Toimintaterapeutti varhaiskasvatuksessa. Toimintaterapeutin työnkuva Siilinjärven varhaiskasvatuksessa

Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Joulukuu 2022, 48 sivua

Toimintaterapeutin tutkinto-ohjelma. Opinnäytetyö AMK.

Julkaisun kieli: suomi

Julkaisulupa avoimessa verkossa: kyllä

Tiivistelmä

Suomessa on viime vuosina palkattu toimintaterapeutteja varhaiskasvatukseen vahvistamaan lasten varhaisista tukea. Toimintaterapeutin työskentelylle ei ole muodostunut yhtenäistä toimintamallia. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selkeyttää toimintaterapeutin roolia ja lisätä tietoa toimintaterapeutin osaamisalueesta. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Siilinjärven varhaiskasvatus. Opinnäytetyön tavoitteena oli luoda selkeä työnkuva toimintaterapeutille, joka työskentelee osana varhaiskasvatuksen työtiimejä.

Opinnäytetyön teoreettiseksi lähtökohdiksi valikoitui transaktionaalinen toiminnan malli (TMO) ja siihen liittyvä toimintaterapian OTIP-prosessimalli ja neljä jatkumoa, joiden avulla voidaan tarkastella toiminnan asiakaskeskeisyyttä, toimintaperusteisuutta, toimintaan kohdentuvuutta ja toimintaympäristöön soveltuvuutta. Keskeisinä aiheina olivat myös varhaiskasvatussuunnitelma, kolmiportainen tuki ja yhteistoimijuus.

Opinnäytetyö toteutettiin tutkimuksellisena kehittämistyönä, jossa teoria- ja taustatietoa kerättiin aiheeseen liittyvästä kirjallisuudesta sekä tutkimuksista. Varsinaisen laadullisen tutkimusaineiston keruumenetelmänä käytettiin avoimia ryhmähaastatteluja. Haastattelut tehtiin Siilinjärven varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Haastattelujen avulla oli tarkoitus selvittää henkilöstön näkemyksiä ja kokemuksia tuentarpeista. Aineisto analysoitiin hyödyntämällä sisällönanalyysiä keskittyen teemoitteluun. Työnkuvaa laadittaessa hyödynnettiin aineistoa ja toimintaterapianimikkeistön käsitteitä.

Haastatteluissa kävi ilmi, että henkilöstö kaipaa toimintaterapeutin tukea arviointiin sekä menetelmien ja tukikeinojen käyttöönottoon. Toimintaterapeutilta kaivattiin myös tietoa ja käytännön vinkkejä lasten kehityksen tukemiseksi yhdessä arjessa toimien ja tiivistä yhteistyötä tehden.

Opinnäytetyön lopputuotoksena kehitetty työnkuva antaa työkaluja ja resursseja käynnistää toimintaterapeutin työskentely Siilinjärven varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyön tulosta voidaan myös hyödyntää yleisesti Suomen varhaiskasvatuksessa, kun suunnitellaan toimintaterapeutin palkkaamista varhaiskasvatukseen.

Avainsanat (asiasanat)

Toimintaterapia, työnkuva, varhaiskasvatus, varhainen tuki, kolmiportainen tuki, TMO, OTIPM, toimintaterapianimikkeistö, yhteistoimijuus

Koistinen, Anu

Occupational therapist in early childhood education. Job description of an occupational therapist in Siilinjärvi early childhood education.

Jyväskylä: JAMK University of Applied Sciences, December 2022, 48 pages

Bachelor's Degree Programme in Occupational Therapy. Bachelor's thesis

Permission for open access publication: Yes

Language of publication: Finnish

Abstract

In recent years, occupational therapists in early childhood education have been hired in Finland to strengthen early support for children. There is no uniform action pattern of action for the work of an occupational therapist. The purpose of the thesis was to clarify the work role of the occupational therapist and to increase knowledge of the occupational therapist's area of expertise. The assignor of the thesis was Siilinjärvi early childhood education. The thesis aim was to create a clear job description for an occupational therapist who works as part of early childhood education work teams.

The theoretical starting points for the thesis were the Transactional Activities Model (TMO) and the related OTIP Process Model of Occupational Therapy and four continua to examine the client-centered practice, occupation-based, occupation-focused, and ecologically relevant practice. The early childhood education plan, three-step support and shared agency were also key topics.

The thesis was carried out as a research-based development assignment in which theoretical and background information was collected from related literature and studies. Open group interviews were used as a method of collecting the actual qualitative research data. Interviews were conducted for Siilinjärvi early childhood education staff. The interviews were intended to explore the views and experiences of staff on support needs. The data was analyzed using content analysis with a focus on thematic analysis. Research data and occupational therapy nomenclature were utilized when the job description was drawn up. Interviews revealed that staff need the support of an occupational therapist for evaluation and the introduction of methods and means of support. Staff also need information and practical tips to support children's development in everyday life.

The job description developed as the final output of the thesis provides tools and resources to start working as an occupational therapist in early childhood education in Siilinjärvi. The result of the thesis can also be used generally in early childhood education in Finland when planning to hire an occupational therapist for early childhood education.

Keywords/tags (subjects)

Occupational therapy, job descriptions, early childhood education, early support, three-step support, TMO, OTIPM, occupational therapy nomenclature, shared agency

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Kehittämistyön tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset	5
3	Opinnäytetyön teoreettiset lähtökohdat	7
3.1	Laadukas varhaiskasvatus	7
3.1.1	Varhaiskasvatussuunnitelma ja kolmiportainen tuki	7
3.1.2	Yhteistoimijuus	10
3.2	Toimintaterapeutin työskentelyn taustateoriaa.....	12
3.2.1	Transaktionaalinen toiminnan malli	12
3.2.2	Neljä jatkumoa.....	13
3.2.3	Toimintaterapian intervention prosessimalli	15
3.3	Toimintaterapianimikkeistö	18
4	Kehittämistyön toteuttaminen	20
4.1	Tutkimuksellinen kehittäminen.....	20
4.2	Suunnitelman teko ja taustatyö.....	23
4.3	Kehittämistyön aineiston hankinta	25
4.4	Aineiston käsittely ja analysointi.....	27
5	Kehittämistyön tulokset	29
5.1	Lasten tarvitsema tuki varhaiskasvatuksessa.....	29
5.2	Henkilöstön kaipaama tuki.....	30
5.3	Toimintaterapeutin työnkuva vastaamassa tarpeisiin.....	31
5.4	Tulosten tarkastelu.....	33
6	Pohdinta	36
6.1	Opinnäytetyöprosessin arviointi	36
6.2	Luotettavuus ja eettisyys	38
6.3	Johtopäätökset ja kehittämissuositukset.....	41
	Lähteet	43
	Liitteet	46
	Liite 1. Saatekirje	46
	Liite 2. Haastattelurunko.....	47
	Liite 3. Varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin työnkuva	48
	Kuviot	
	Kuvio 1. Kolmiportainen tuki.....	9

Kuvio 2. Tutkimuksellisen kehittämistyön prosessin kulku	22
--	----

Taulukot

Taulukko 1. Tiedonhakuun käytetyt tietokannat ja hakusanat	24
Taulukko 2. Esimerkki aineiston teemoittelusta	29
Taulukko 3. Toimintaterapeutin työtehtävät varhaiskasvatuksessa.	32

1 Johdanto

Suomessa varhaiskasvatusjärjestelmää pidetään laadukkaana ja jopa ainutlaatuisena maailmanlaajuisesti (Kronqvist 2020, 10–11). Laadukkuutta varhaiskasvatukseen on luotu muun muassa erilaisella varhaiskasvatusta koskevalla lainsäädännöllä ja valtakunnallisilla suunnitelmilla. Lainsäädännöllä pyritään varmistamaan tasavertaiset olosuhteet kaikille varhaiskasvatuksessa hoidossa oleville lapsille. Jokaisella lapsella on oikeus tukeen ja varhaisella tuella voidaan ennaltaehkäistä suurempien ongelmien syntymistä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022 2022, 7, 56, 61). Kaikilta osin tämä ei mahdollistu arjessa, sillä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä ei välttämättä ole tietoa, taitoa tai resursseja ottaa käyttöön tukikeinoja. Lapsen kehityksen ja hänen koko perheensä hyvinvoinnin kannalta olisi hyödyllistä, että lapsen tarvitsema tuki järjestettäisiin lapsen arki ympäristössä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022 2022, 60).

Yksi ratkaisu varhaisen tuen vahvistamiseksi on hyödyntää toimintaterapeutin osaamista osana varhaiskasvatuksen arkea. Joissakin Suomen kunnissa on palkattu toimintaterapeutteja varhaiskasvatukseen vahvistamaan varhaista tukea päiväkotien arkeen (Terapeutin rooli varhaiskasvatuksessa 2020). Suomessa ei ole vielä kovin paljon toimintaterapeutteja varhaiskasvatuksessa ja heidän roolinsa voi vaihdella paljon. Selvää yhtenäistä käytäntöä ja toimintamallia ei vielä ole, koska kyseessä on melko uusi ilmiö vielä Suomessa (Heinijoki, Lautamo & Vuoskoski 2022, 66).

Suomessa reilun kymmenen vuoden aikana tehdyistä aiheeseen liittyvistä opinnäytetöistä pystyy seuraamaan ilmiön kehittymistä ja toimintaterapeutin roolin vaihtelua. Vuonna 2010 Hirvonen ja Salo vielä visioivat opinnäytetyössään voisiko olla mahdollista, että toimintaterapeutti työskenteleisi päiväkodissa. Vuonna 2014 Kaarinan kaupunki palkkasi Suomen ensimmäisen varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin, ja Perkonoja (2015) keräsi opinnäytetyössään Kaarinan varhaiskasvatushenkilöstön kokemuksia toimintaterapeutin työskentelystä osana varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuksen toimintaterapeuttien määrä on kasvanut näiden vuosien ajan ja nykyisin esimerkiksi Nokian, Kaarinan, Lempäälän (Terapeutin rooli varhaiskasvatuksessa 2020) ja Liedon kaupungeissa työskentelee toimintaterapeutti jo osana varhaiskasvatusta (Varhaiskasvatuksen toimintaterapeutti luo onnistumisia arjen keskelle 2021).

Viime vuosina aiheeseen liittyvät opinnäytetyöt ovatkin käsitelleet erilaisia toimintaterapeutin rooleja ja toimintamalleja. Esimerkiksi Salin, Kouri ja Österman (2021) ovat tutkineet toimintaterapeutin roolia esikoulussa ja erityisesti sitä, kuinka toimintaterapeutti voi olla tukemassa siirtymistä esikoulusta kouluun. Jylhä ja Kolek (2020) puolestaan loivat opinnäytetyönään alustavaa arviointimallia, jossa toimintaterapeutti tekee arviointityötä varhaiskasvatuksessa. Jo näiden muutamien esimerkkien myötä voi todeta, että toimintaterapeutin työskentelyn painotukset ja toimintamallit varhaiskasvatuksessa voivat vaihdella paljon.

Lautamon, Kantasen ja Pikkaraisen (2019, 156) mukaan toimintaterapeutilta vaaditaan tulevaisuudessa työtettä, jossa hän jakaa osaamistaan muiden arjen toimijoiden käyttöön. Heinijoen ja muiden (2022) tutkimukset tukevat ajatusta, että toimintaterapeutti toimisi varhaiskasvatuksessa yhtenä tiimin jäsenenä. Kun toimintaterapeutti toimii kuntoutusalan asiantuntijana yhtenä osana varhaiskasvatusta, niin lähetteitä ei tarvita ja tukitoimia sekä kuntoutuksen menetelmiä voidaan ottaa käyttöön nopeammin ja aiemmin. Työskennellessään varhaiskasvatuksessa, toimintaterapeutti pystyy tarjoamaan tukea matalalla kynnyksellä varhaiskasvatuksen arjessa. Näin varhaista tukea pystytään vahvistamaan ja antamaan oikea-aikaisesti lapsen arjen tukemiseen ja voidaan toimia jopa suurempia ongelmia ennaltaehkäisevästi. (Heinijoki ym. 2022, 49, 61, 65.)

Ongelmana voidaan kuitenkin vielä nähdä, kuinka tuodaan esille toimintaterapeutin erityistä osaamisaluetta ja kuinka sitä voisi hyödyntää varhaiskasvatuksen arjessa vastaamaan kulloiseenkin tarpeeseen. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä ja kuntien päättävillä tahoilla ei ole välttämättä tietoa, mistä toimintaterapeutin osaaminen koostuu. Siksi on syytä laatia toimintaterapeutille konkreettinen työnkuva, jolla tuodaan esille ja selkeytetään toimintaterapeutin roolia osana varhaiskasvatusta. Kasvatuksen ja kuntoutuksen näkökulmat voidaan saada toimimaan yhdessä paremmin lasten edun mukaisesti huomioiden myös perheiden, henkilöstön ja organisaation näkökulmat.

Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää Siilinjärven kunnan varhaiskasvatukseen toimintaterapeutin työnkuva. Opinnäytetyön aihe oli hyvin ajankohtainen Siilinjärven varhaiskasvatuksessa ja opinnäytetyölle oli selkeä tarve, koska Siilinjärven varhaiskasvatukseen oltiin palkkaamassa toimintaterapeutteja hanketyötiimiin. Siilinjärven varhaiskasvatuksessa ei ole aikaisemmin toiminut toimintaterapeutteja, jolle olisi työnkuvaa laadittu (Hyvärinen 2022). Opinnäytetyö toteutettiin tutkimuksellisenä kehittämistyönä ja sen aihe rajattiin käsittelemään toimintaterapeutin roolia

varhaiskasvatuksessa toimeksiantajan tarpeet ja sen hetkinen tilanne huomioiden. Aineisto kerättiin ainoastaan Siilinjärven varhaiskasvatuksen henkilöstöltä, koska opinnäytetyön lopputulos räätälöitiin sopivaksi Siilinjärven kunnan varhaiskasvatukseen.

Tavoitteena opinnäytetyöllä oli, että opinnäytetyötä voi hyödyntää erityisesti Siilinjärven varhaiskasvatuksen esihenkilöt sekä muu henkilöstö. Opinnäytetyöstä on myös merkittävä hyöty kyseisessä tehtävässä aloittavalle toimintaterapeutille. Pyrkimyksenä oli, että opinnäytetyön tulokset antavat työkaluja ja resurssia käynnistää toimintaterapeutin työskentely varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyö selkeyttää ja lisää tietoa varhaiskasvatuksen henkilöstölle toimintaterapeutin roolia osana varhaiskasvatuksen työtiimejä. Tavoitteena opinnäytetyöllä oli myös se, että opinnäytetyön tulosta voidaan hyödyntää yleisesti Suomen varhaiskasvatuksessa, kun suunnitellaan toimintaterapeuttien palkkaamista osaksi varhaiskasvatuksen henkilöstöä.

2 Kehittämistyön tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöllä pyrittiin selkeyttämään toimintaterapeutin roolia varhaiskasvatuksessa ja tavoitteena oli kehittää Siilinjärven varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin työnkuva. Opinnäytetyön lopputuloksena oli tarkoitus luoda alustava, konkreettinen ja selkeä varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin työnkuva, joka todennäköisesti mukautuu käytännön tuoman kokemuksen myötä. Opinnäytetyön tavoitteen pohjalta muodostettiin tutkimuskysymykset, joiden tarkoituksena oli kartoittaa lasten ja henkilöstön tuentarpeita ja varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin toimintamallin sisältöä. Tutkimuskysymyksien avulla voidaan rajata tutkimusta, sillä tutkimuskysymyksessä kiteytyy se mitä halutaan tutkia ja tietää ja mistä ollaan kiinnostuneita juuri tässä tutkimuksessa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 104–105). Kahdella ensimmäisellä tutkimuskysymyksellä haluttiin selvittää taustoja työnkuvan muodostamisen perustaksi. Kolmannella tutkimuskysymyksellä haluttiin selvittää, kuinka toimintaterapeutin työskentelyllä voidaan vastata näihin edellisillä kysymyksillä esiin nousseisiin tarpeisiin.

Tutkimuskysymykset:

- Millaista tukea lapset tarvitsevat varhaiskasvatuksen arjessa?
- Millaista tukea varhaiskasvatuksen henkilöstö kaipaa työhönsä?
- Millainen toimintaterapeutin työnkuva vastaa näihin tarpeisiin?

Toimeksiantajana sekä tutkimuskohteena opinnäytetyölle toimi Siilinjärven kunnan varhaiskasvatus. Siilinjärven kunnan varhaiskasvatusta toteutetaan tällä hetkellä yhdeksässä päiväkodissa, joissa annetaan päivähoidon lisäksi esiopetusta tai vuorohoitoa päiväkodista riippuen. Lisäksi yhdessä toimipisteessä annetaan pelkästään esiopetusta. Päiväkotien lisäksi varhaiskasvatusta tarjotaan perhepäivähoidon yksiköissä sekä yhdessä avoimessa päiväkodissa. Kunnallisen päivähoiton lisäksi varhaiskasvatusta toteuttaa myös yksityiset varhaiskasvatuksen toimijat. Henkilökuntaa kunnallisessa varhaiskasvatuksessa toimii noin 230 ja hoidettavia lapsia on noin 1000, joista esiopetuksessa on noin 300. Varhaiserityisopetusta annetaan kolmessa ryhmässä. Varhaiserityisopetusryhmien lisäksi Siilinjärven varhaiskasvatuksessa toimii kolme kiertävää varhaiskasvatuksen erityisopettajaa. (Varhaiskasvatus n.d.)

Elokuussa 2022 astui voimaan varhaiskasvatuslain muutokset, jotka koskevat lasten tuen järjestämistä. Lakiuudistuksen myötä lapsella on oikeus saada varhaiskasvatuksessa kehitystä, oppimista ja hyvinvointinsa edellyttämää yleistä, tehostettua tai erityistä tukea. Siilinjärven varhaiskasvatus sai valtion erityisavustusta VakaTuki-hankkeeseen, jonka tarkoituksena on tukea varhaiskasvatuslain uudistuksen toimeenpanoa sekä tukea pysyvien toimintamallien, rakenteiden, käytänteiden ja toimintakulttuurien kehittämistä. VakaTuki-hankkeen tarkoituksena on kehittää varhaisen tuen muotoja varhaiskasvatuksessa muun muassa toimintaterapeuttisten keinojen ja lähestymistapojen avulla. VakaTuki-hankkeessa on tarkoitus erityisavustuksen rahoituksella palkata työntekijöitä hanketyötiimiin, johon kuuluu kolme resurssiopettajaa, varhaiskasvatuksen sosionomi sekä varhaiskasvatuksen toimintaterapeutti. (Varhaiskasvatus n.d.)

Siilinjärven kunnalla ei ole aikaisemmin työskennellyt toimintaterapeuttia varhaiskasvatuksessa. Aikaisemmin on tehty kyllä yhteistyötä terveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon toimintaterapeuttien kanssa. Terapeutit ovat osallistuneet yhteistyöpalaveriin ja käyneet päiväkodeissa havainnoimassa, ohjaamassa ja antaneet vinkkejä arkeen. Jatkossakin toimintaterapian kuntoutus- ja arviointijaksot on tarkoitus toteuttaa terapiatiloissa terveydenhuollon puolella, eikä varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin ole tarkoitus korvata lasten kuntouttavia tai arvioivia terapeutteja. (Hyvärinen 2022.)

3 Opinnäytetyön teoreettiset lähtökohdat

3.1 Laadukas varhaiskasvatus

Jotta pystytään rakentamaan näkemystä toimintaterapeutin roolista varhaiskasvatuksessa, täytyy ensin tarkastella mitkä käsitteet ja ilmiöt liittyvät tähän kyseiseen rooliin. Roolin määrittely vaatii jonkin verran tietämystä Suomen varhaiskasvatusjärjestelmästä. Toimintaterapeutin työskennellessä varhaiskasvatuksessa on hänen tunnettava laadukkaan varhaiskasvatuksen periaatteet. Siksi opinnäytetyössä seuraavaksi esitellään varhaiskasvatussuunnitelma, kolmiportainen tuki ja yhteistoimijuus. Nämä liittyvät vahvasti toimintaterapeutin työskentelyyn varhaiskasvatuksessa.

3.1.1 Varhaiskasvatussuunnitelma ja kolmiportainen tuki

Opetushallitus on määritellyt varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, jotka pohjautuvat varhaiskasvatukseen. Perusteiden mukaan varhaiskasvatuksen tehtävänä on edesauttaa lasten kokonaisvaltaista kasvua, oppimista ja kehitystä sekä tukea huoltajia heidän kasvatustyössään. Kokonaisvaltaisella kehittymisen tuella varhaiskasvatus tukee kaikkien lasten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoisuutta sekä ehkäisee samalla syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksessa hankitut taidot ja tiedot edistävät lasten osallisuutta ja aktiivista toimijuutta yhteiskunnassamme. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022 2022, 7.)

Varhaiskasvatuksen tavoitteiksi on määritelty esimerkiksi jokaisen lapsen kasvun ja kehityksen edistäminen, monipuoliseen leikkiin ja liikkumiseen perustuvan toiminnan tarjoaminen sekä kehittävä varhaiskasvatusympäristön varmistaminen. Tavoitteena myös yksilöllisten tuen tarpeiden tunnistaminen, tarkoituksenmukaisen tuen järjestäminen, osallisuuden tukeminen sekä tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistäminen yhteistyössä huoltajien kanssa tukien samalla perheiden kasvatustyötä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022 2022, 16.) Varhaiskasvatuksen tavoitteista löytyy siis useita kohtia, jotka voidaan nähdä olevan myös varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin työn periaatteina ja ohjaamassa hänen työnsä sisältöään.

Varhaiskasvatussuunnitelma on velvoittava ja se ohjaa vahvasti käytännön toimia varhaiskasvatuksessa. Valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet toimivat kuntien omien ja lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien pohjana. Kuntien omilla paikallisilla suunnitel-

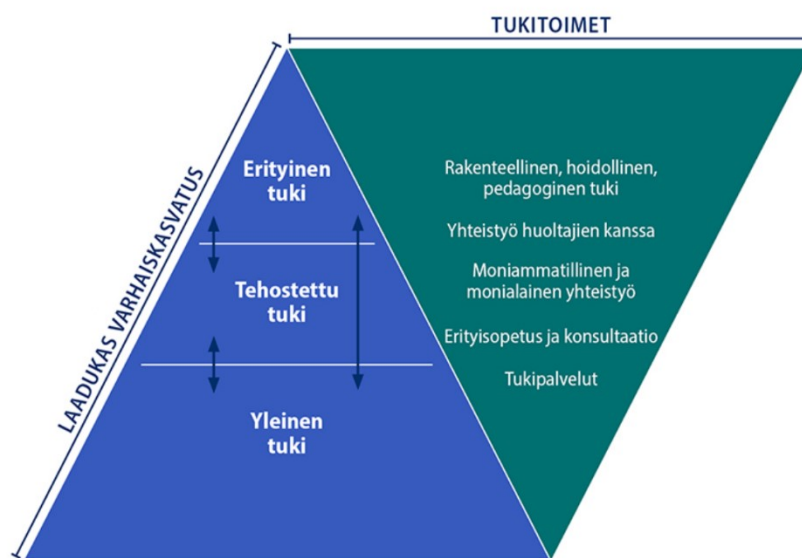
milla tarkennetaan valtakunnallisia perusteita. Paikallisesti päätetään muun muassa tuen järjestämiseen liittyvistä periaatteista, vastuista sekä tuen järjestämisen käytännöistä, toteuttamisesta ja arvioinnista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022 2022, 67–68.)

Jokaisen päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen yksilöllinen suunnitelma kirjataan lapsen omaan henkilökohtaiseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa huomioidaan lapsen oma mielipide ja toiveet sekä huoltajien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön havainnot lapsen kehityksen ja oppimisen sen hetkisestä vaiheesta ja ryhmässä toimimisesta. Suunnitelmaan kirjataan tavoitteet, jotka asetetaan henkilöstön toiminnalle eli tavoitteet kuvaavat miten toiminnalla ja oppimisympäristöillä tuetaan kokonaisvaltaisesti lapsen oppimista, kehitystä ja hyvinvointia. Tavoitteita asetettaessa huomioidaan myös huoltajien ja muiden asiantuntijoiden näkemyksiä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022 2022, 7.) Lasten varhaiskasvatussuunnitelman laatimisprosessissa voi olla mukana myös toimintaterapeutti, joka tuo esiin omia näkemyksiä esimerkiksi tuen tarpeista.

Varhaiskasvatuksessa yhtenä periaatteena on, että kaikille lapsille tarjotaan joko yleistä, tehostetua tai erityistä tukea. Kolmiportaista tukea koskeva varhaiskasvatustalaki muutos on astunut voimaan elokuussa 2022. Lapsilla oli oikeus tukeen jo ennen muutostakin, mutta lain päivytyksen myötä varhaiskasvatuksen perusteisiin määriteltiin tarkemmin tuen tasot sekä muodot ja miten tukea annetaan. Lakimuutoksen myötä kaikkia kuntia veloitetaan toimimaan kolmiportaisen tuen mallin mukaan. (Opetushallitus 2021.) Lapsen oikea-aikaisella, tarpeiden mukaisella ja yksilöllisesti kohdennetulla tuella pystytään edistämään lapsen kehitystä, hyvinvointia ja oppimista, samalla ehkäisten ongelmien kasvamista tai monimutkaistumista. Tukea tulisi tarjota lapsen omassa lapsiryhmässä käyttäen erilaisia joustavia tukitoimia ja järjestelyitä. Kolmiportaisen tuen muodot vaihtelevat tasosta riippuen määrältään, kestoaltaan ja intensiteetiltään. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022 2022, 3, 56–61.) Nämä periaatteet ohjaavat myös toimintaterapeutin työskentelyä silloin, kun toimintaterapeutti työskentelee osana varhaiskasvatusta.

Kolmiportaisen tuen ensimmäinen taso on yleinen taso, jota tarjotaan lapsen kehityksen tukemiseksi heti, kun tuen tarvetta ilmenee. Tuki muodostuu yksittäisistä tukimuodoista ja tuki toteutetaan osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Varhaiskasvatuksen kaikilla lapsilla on oikeus yleisen tason tukeen. Toisella eli tehostetun tuen tasolla tarjotaan jo eriytyneempää ja vahvempaa

tukea ja ohjausta. Tehostettu tuki muodostuu useista tukimuodoista, joita toteutetaan säännöllisesti ja samanaikaisesti. Kolmannen eli erityisen tuen tasolla yksilöllisesti suunniteltua tukea tarjotaan lapsille, joilla haasteet näyttäytyvät useilla kehityksen ja toiminnan osa-alueilla. Tämä taso muodostuu useista jatkuvista ja kokoaikaisista tukimuodoista. Kolmiportaisen tuen periaatteena on, että tukea tarjotaan kaikille lapsille jokaisen yksilöllisen tarpeen mukaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022 2022, 3, 56–61.) Alla oleva kuvio havainnollistaa kuinka tukitoimien määrä kasvaa siirryttäessä kolmiportaisen tuen tasoilla ylemmäksi (Lapsen tuki varhaiskasvatuksessa n.d.).

Kuvio 1. Kolmiportainen tuki (Lapsen tuki varhaiskasvatuksessa n.d.)

Kaikilla tuen tasoilla käytetään eri tuen muotoja lasten yksilöllisten tuen tarpeiden mukaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) tuen eri muodot jaetaan pedagogisiin, rakenteellisiin ja hoidollisiin tuen muotoihin, jotka järjestetään osana varhaiskasvatuksen arkea. Pedagogisia tuen muotoja ovat esimerkiksi toistuvuus sekä selkeä ja ennakoiva päivärhythmi. Pedagogista tukea voi olla myös saavutettavat kommunikointitavat, joita ovat esimerkiksi kuvat, viittomat ja kommunikation teknologiset apuvälineet. Pedagogisiin tuen muotoihin kuuluu myös toiminnan arviointi, havainnointi, suunnittelu ja dokumentointi. Rakenteellisia tuen muotoja ovat muun muassa tuen tarpeen havaitseminen ja tarpeeseen vastaaminen henkilöstön osaamisen lisäämisellä. Rakenteellisia tuen muotoja ovat myös lapsiryhmän koon muuttaminen sekä henkilöstömitoituksen tai -rakenteen muutokset. Rakenteellisilla muutoksilla voidaan edistää varhaiskasvatukseen osallistumista, johon pyritään esimerkiksi avustajan työskentelyllä, tarvittavilla apuvälineillä,

esteettömyyden huomioimisella ja pienryhmätoiminnalla. Hoidolliset tuen muodot voivat olla menetelmiä ja toimintatapoja, joita lapsen tarvitsema hoito, hoiva ja avustaminen edellyttää, myös terveydenhoidolliset tarpeet huomioiden. Tukitoimet voivat olla liikkumiseen liittyvää avustamista ja apuvälineitä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022 2022, 61–62.)

3.1.2 Yhteistoimijuus

Toimintaterapeutin työskennellessä osana varhaiskasvatusta on yhteistyö eri tahojen kanssa merkittävässä roolissa ja yhteistyön tekeminen vaikuttaa paljon työtehtäviin. Toimintaterapeutti tekee moniammatillista yhteistyötä muun varhaiskasvatushenkilöstön kanssa, mutta myös perheiden kanssa tehtävä yhteistyö on isossa roolissa. Lasten toimijuuden sekä osallisuuden tukeminen on kuitenkin toiminnan keskiössä ja tavoitteena. Lautamon ja muiden (2019) mukaan toimijuuteen ja osallisuuteen voidaan vaikuttaa tasavertaisella yhteistyöllä. Kun yhteistyö perustuu yhteiseen suunnitteluun, päätöksentekoon, keskinäiseen arvostukseen ja tukeen, voidaan puhua yhteistoimijuudesta. Yhteistoimijuudessa kaikkia osapuolia kuullaan ja toimitaan vuorovaikutuksessa. (Lautamo ym. 2019, 140–141.)

Toimintaterapeutin ei tulisi toimia varhaiskasvatuksessa vain asiantuntijaroolissa ja tiedon jakajana. Pyrkimyksenä on yhteistoimijuus ja jaetun ymmärryksen lisääminen, mikä vaatii yhdessä laadittuja toimintamalleja ja yhteistä työskentelyä kohti yhteisesti sovittuja tavoitteita. Näin yhteistoimijuus tukee oikea-aikaisen tuen tarjoamista ja siitä hyötyy koko varhaiskasvatusyhteisö. Yhteistoimijuudella mahdollistuu myös ennaltaehkäisevä tuki. Yhteistoimijuudella voidaan yhdistää yksilön, perheen sekä ryhmien tarpeet ja tavoitteet sekä kasvatuksen ja kuntoutuksen tukikeinot. (Heinijoki ym. 2022, 48, 50, 65.)

Varhaiskasvatus on monelle lapselle tärkeä arjen toimintaympäristö, tietenkin oman kodin rinnalla, sillä lapset viettävät varhaiskasvatuksessa useita tunteja viikossa. Varhaiskasvatuksessa tehdään tiivistä yhteistyötä perheiden kanssa ja perheitä kohdataan päivittäin. (Varhaiskasvatuksen toimintaterapeutti luo onnistumisia arjen keskelle 2021.) Perheet ovat lapsensa asioiden parhaita asiantuntijoita. Heillä on tietoa lapsen vahvuuksista, heikkouksista, rooleista, ympäristökonteksteista, mieltymyksistä ja asioista, joista lapsi ei pidä. Perheet tarjoavat elinikäistä tukea lapselle ja toimivat myös lapsen puolestapuhujana terveys- ja koulutusjärjestelmissä. (Rodger & Deb 2017,

50.) Yhteistyötä tehdessä toimintaterapeutin tulee kunnioittaa ja arvostaa perheiden arvoja, tapoja, kulttuuria ja päätöksenteossa on huomioitava perheiden etu ja prioriteetit (Dunn 2011, 6).

Varhaiskasvatuksen yksi tehtävä on tukea perheitä heidän kasvatustyössään. Varhaiskasvatuksen henkilöstö on perheiden tukena arjen haasteissa ja etsimässä yhdessä perheiden kanssa mielekkäitä keinoja edistää lapsen kehitystä ja kasvua. Yhteistyön tärkeys ja merkitys vielä korostuu, jos lapsella on ilmennyt tuen tarvetta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 16, 35–36; Dunn 2011, 8–9.) Heinijoki (2020, 38) osoittaa tutkimuksessaan, että yhteistoimijuudella voidaan mahdollistaa varhainen, oikea-aikainen sekä ennaltaehkäisevä tuki ja näin voidaan saada kuntoutuksen ja kasvatuksen näkemykset yhdistettyä lapsen edun mukaisesti. Lapsen ja hänen perheensä kanssa tehtävä tiivis yhteistyö edesauttaa myös kuntoutukseen sitoutumista, parantaa kuntoutuksen tuloksia ja auttaa saavuttamaan asiakkaalle merkityksellisiä tavoitteita (Delany & Galvin 2014, 347–352).

Useinkaan vanhemmat eivät ole mukana varhaiskasvatuksen arjessa, eivätkä seuraamassa mitä ja miten siellä toimitaan. Tämän vuoksi vanhemmilta saattaa puuttua tietoisuus lapsen toimintaan kohdistuvista odotuksista, vaatimuksista ja toimintatavoista. Toimintaterapeutti voi auttaa perheitä ymmärtämään arkipäiväisten toimintojen keskeisyys päivästä selviytymiseen ja olla tuke-
massa lapsen taitojen yleistämisessä myös kodin ympäristössä. (Rodger & Deb 2017, 46, 49).

Toimintaterapeutti voi auttaa henkilöstöä ja vanhempia ymmärtämään lasten toimintojen taustoja. Yhteistoimijuudella voidaan saada selville lapsen vahvuuksia ja mielenkiinnon kohteita, joita voi hyödyntää motivoinnissa ja haastavienkin asioiden harjoittelussa. Toimintaterapeutti voi auttaa suunnittelemaan sopivan haastavaa toimintaa suhteessa lapsen valmiuksiin ja taitoihin (Varhaiskasvatuksen toimintaterapeutti luo onnistumisia arjen keskelle 2021).

Varhaiskasvatuksessa tapahtuva toimintaterapeutin työskentely on moniammatillista yhteistyötä ja yhteistyö varhaiskasvatuksen muun henkilöstön kanssa on todella tärkeässä roolissa. Yhteistyötä tehdessä toimintaterapeutin tulee olla tietoinen omasta osaamisalastaan, jotta hän pystyy täydentämään päiväkodin muiden ammattilaisten osaamista. Toimintaterapeuttien keinojen ja lähestymistapojen avulla yhteistyössä muun henkilöstön kanssa, pystytään rakentamaan sujuvam-

paa arkea. Varhaiskasvattajien ja toimintaterapeutin yhteistyöllä voidaan luoda uusia toimintatapoja, jotka mahdollistavat jokaisen lapsen tasavertaisen osallistumisen päiväkodin arkeen ja hyödyttävät koko varhaiskasvatuksen yhteisöä. (Heinijoki ym. 2022, 50.)

Kuntoutuksen ammattilaisen ja varhaiskasvatuksen henkilöstön välillä saavutettavalla kumppanuudella voidaan nähdä olevan hyötyä molempien osaamiselle ja se voi johtaa rikkaaseen yhteistyöhön (Dancza, Missiuna & Pollock 2017, 275). Tämä vaatii vuorovaikutteista prosessia ja yhteisön muodostumista. Vuorovaikutuksellisen prosessin ja yhteisön muodostumista tukee dialogi, yhteinen toiminta ja yhteinen ymmärrys yhteisestä tavoitteesta. Näiden avulla voidaan saavuttaa tilanne, jossa ammattilaiset voivat oppia toinen toisiltaan. (Kupila 2020, 311–312.)

3.2 Toimintaterapeutin työskentelyn taustateoriaa

Jotta pystytään rakentamaan näkemystä, pohtimaan ja kuvailemaan toimintaterapeutin roolia varhaiskasvatuksessa, täytyy luoda ymmärrystä myös toimintaterapeutin ainutlaatuisesta osaamisalueesta. Tähän opinnäytetyöhön toimintaterapian teoreettisiksi lähtökohdiksi valikoitui Transaktionaalisen toiminnan malli (Transactional Model of Occupation, TMO), OTIP-malli (Occupational therapy intervention process model) ja näihin malleihin liittyvät neljä jatkumoa, jotka ovat asiakaskeisyys, toimintaympäristöön soveltuvuus, toimintaperusteisuus ja toimintaan kohdentuvuus. Nämä seuraavaksi esiteltävät teoreettiset lähtökohdat varmistavat, että toimintaterapeutti säilyttää asiakas- ja toimintakeskeisen näkökulmansa työskennellessään myös varhaiskasvatuksessa.

3.2.1 Transaktionaalinen toiminnan malli

Suomessa toimivien toimintaterapeuttien työn taustalla on useita erilaisia toimintaterapian teorioita, riippuen toimintaterapeutin opiskelupaikan painotuksista, terapeutin omasta kiinnostuksesta sekä työskentelyorganisaation toimintatavoista. Jotta toimintatapoja voitaisiin yhtenäistää, on Suomen toimintaterapeuttiliitto julkaissut Hyvät arviointikäytänteet suomalaisessa toimintaterapiassa -julkaisun. Tässä julkaisussa liitto on nostanut esille Transaktionaalisen toiminnan mallin (Hyvät arviointikäytännöt suomalaisessa toimintaterapiassa 2021, 8–9.) Liiton suosituksia noudattaen tämänkin opinnäytetyön toimintaterapian yhdeksi teoreettiseksi lähtökohdaksi valikoitui tämä malli. Jatkossa tässä opinnäytetyössä mallista käytetään lyhennettä TMO. TMO-malli on Fisherin ja Marterellan (2019) kehittämä asiakaslähtöinen toimintaterapian malli. TMO-malli kuvaa toiminnan

monimuotoista kokonaisuutta. TMO-mallin avulla pyritään asiakas näkemään kokonaisuutena ja huomioimaan, että asiakasta ei voi erottaa heidän tilannekontekstistaan, menneisyydestä, nykyisyydestä tai tulevista kokemuksista. TMO kuvaa kuinka toiminnalliset ja tilannetekijät vaikuttavat ja muokkaavat toisiaan. (Fisher & Marterella 2019, 16–17.) Tilannekohtaiset elementit tulee huomioida kaikissa toimintaterapiaprosessin vaiheissa (Hyvät arviointikäytännöt suomalaisessa toimintaterapiassa 2021, 8).

TMO-malli asettaa toimintaterapian keskiöön toiminnan, johon vaikuttaa seitsemän erilaista tilanne-elementtiä. Elementtejä ovat mallin mukaan sosiokulttuuriset, geopoliittiset, tehtävään liittyvät, asiakkaaseen liittyvät ja ajalliset elementit sekä ympäristön sosiaaliset ja fyysiset elementit. Mallissa halutaan korostaa, että eri elementit sulautuvat ja vaikuttavat toisiinsa, eikä mitään elementtiä kannata irrottaa mallista. Ihminen on kokonaisuus ja tämän mallin avulla voi yksilöä tarkastella kokonaisvaltaisesti. TMO-mallin mukaan toiminta jaetaan kolmeen elementtiin, joiden perusteella toiminta koostuu toiminnallisesta suoriutumisesta eli havaitusta tekemisestä, toiminnallisesta kokemuksesta eli asiakkaan näkökulmasta ja kokemuksesta sekä osallistumisesta eli asiakkaalle merkitykselliseen toimintaan sitoutumisesta. Tilanne-elementit vaikuttavat kolmeen toiminnan elementtiin ja päinvastoin. (Fisher & Marterella 2019, 16–25.)

3.2.2 Neljä jatkumoa

Varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin työnkuvaa laadittaessa yhtenä lähtökohtana voidaan pitää neljää jatkumoa (Four Continua). Fisherin ja Marterellan (2019) mukaisesti toimintaterapeutti voi neljän jatkumon avulla pohtia kriittisesti käytäntöjä ja valintoja. Neljänä jatkumona tarkastellaan käytäntöjen asiakaskeskeisyyttä (client-centered), toimintaympäristöön soveltuvuutta (ecologically-relevant), toimintaperusteisuutta (occupation-based) ja toimintaan kohdentumista (occupation- focused). (Fisher & Marterella 2019, 64.)

Asiakaskeskeisessä käytännössä toimintaterapeutti tekee yhteistyötä asiakkaan kanssa kunnioittaen asiakkaan omia näkökulmia, mieltymyksiä, arvoja ja valintoja. Yhteistyösuhde perustuu keskinäiseen kunnioitukseen, luottamukseen, aktiiviseen kuunteluun ja yhteistyöhön perustuvaan päätöksentekoon. Tärkeää on huomioida, että varhaiskasvatuksessa työskennellessään toimintaterapeutin asiakas voi olla yksilö, perhe, ryhmä tai koko yhteisö. (Mts. 64–65.)

Lasten kanssa työskennellessä on huomioitava joitakin erityisiä seikkoja, jotta asiakaskeskeisyys toteutuu. Asiakaskeskeistä työtä tehdessä toimintaterapeutilla täytyy olla tietämystä lapsen kehitysvaiheista, vahvuuksista, mieltymyksistä, perhetaustasta, toiminnoista ja toimintakyvyn vaatimuksista ja haasteista (Rodger & Deb 2017, 48–49). Rodger ja Deb (2017) korostavat, että toimintaterapeutti ei välttämättä toteuta vielä lapsikeskeistä interventiota, kun hän tarjoaa lasten mieleistä mukavaa toimintaa. Lapset täytyy ottaa mukaan tavoitteiden asettamiseen ja heidän huolenaiheitaan sekä toiveita on kuultava. (Rodger & Deb 2017, 49.) Lasten ymmärryksen taso voi kuitenkin vaikuttaa heidän kykyynsä tuoda esille asioita tai olla mukana päätöksenteossa (Delany & Galvin 2014, 347–357).

Lasten kanssa työskennellessä perhekeskeisyys onkin vahvasti läsnä. Perhekeskeisyyttä voidaan pitääkin jatkumona asiakaskeskeiselle lähestymistavalle, kun työskennellään lasten ja perheiden kanssa (Heinijoki 2022, 7). Yhteistyö vaatii kuuntelua, neuvottelua ja joskus konfliktien ratkaisemista (Rodger & Deb 2017, 49). Tässä opinnäytetyössä yhteistyön tekemisen tärkeyttä oli jo tarkasteltu tarkemmin yhteistoimijuuden yhteydessä.

Toimintaympäristöön soveltuvuuden tarkastelulla Fisher ja Marterella (2019) tarkoittavat huomion kiinnittämistä toimintatilanteiden luonnollisuuteen ja todellisuuteen. Kriittistä pohdintaa voi tehdä miettien mitä, missä, miten, miksi tehtäviä ja toimintoja tehdään. (Fisher & Marterella 2019, 73.) On siis syytä pohtia onko toimintojen harjoittelutilanteet, -välineet ja -paikat osana asiakkaan arkea vai irrallisia osasia.

Toiminta on toimintaterapian ydinaluetta ja luo perustan työskentelylle. Toimintaa voidaan pitää sekä interventiokeinona että päämääränä. Riippumatta siitä pitääkö toimintaa keinona vai päämääränä, on tavoitteena aina asiakkaan toimintakyvyn parantaminen. Toimintaperusteisuudella tarkoitetaan, että asiakkaan tulisi itse osallistua itselle tärkeisiin toimintoihin. Toimintaperusteisuudella edistetään asiakkaan sitoutumista toimintaan. Toimintaan kohdentumista on myös syytä kriittisesti pohtia interventioita valittaessa, jolloin mietitään, kohdistuuko interventio itse toimintaan vai esimerkiksi kehon toimintoihin. (Mts. 41, 75.)

Neljää jatkumoa tarkastellessa voidaan todeta, että tärkeintä olisi, että interventiot ja toiminnan suorittaminen tapahtuisivat oikeissa tilanteissa ja oikeiden ihmisten kanssa. Toimintaterapiainterventioiden olisi tarkoitus olla asiakkaalle merkityksellisiä, tarkoituksenmukaisia ja liittyen asiakkaan päivittäiseen arkeen ja luonnolliseen toimintaympäristöön. Tärkeää on, että toimenpiteet ovat asiakkaan elämän kannalta oleellisia. Tulisi myös huomioida, että asiakas ymmärtää harjoitteiden merkityksen ja tarkoituksen. Tämä lisää asiakkaan sitoutumista terapeutin toimintaan. (Mts. 84–87.)

3.2.3 Toimintaterapian intervention prosessimalli

Hyvät arviointikäytännöt suomalaisessa toimintaterapiassa -julkaisussa (2021, 8–9) on nostettu esille TMO-mallin lisäksi myös Fisherin ja Marterellan (2019) kehittämä toimintakeskeinen toimintaterapian intervention prosessimalli (OTIPM). Jatkossa tässä opinnäytetyössä mallista käytetään lyhennettä OTIP-malli. OTIP-mallissa kuvataan toimintaterapiaprosessin kulkua ja sitä voidaan pitää käytännön prosessimallina, jota voi käyttää ohjaamaan ammatillista päättelyä niin interventioiden suunnittelussa kuin toteutuksessa (Larsson-Lund & Nyman 2017, 393–395). Toimintaterapeutin työskennellessä varhaiskasvatuksessa tuen tarpeessa olevien lasten kanssa, toimintaterapiaprosessit voi olla hyvin vaihtelevia ja niiden kestot voivat vaihdella hyvinkin paljon lasten tarpeiden ja tilanteiden mukaan. Prosessi voi olla yksittäinen hetki tai pidempi ajanjakso. Fisherin ja Marterellan (2019, 3) sekä Sirkan, Zingmarkin ja Larsson-Lundin (2014, 435) mukaan OTIP-malli ohjaa toimintaterapeutin ammatillista harkintaa ja päättelyä sekä oman toiminnan kriittistä tarkastelua koko toimintaterapiaprosessin ajan prosessin kestosta huolimatta.

Toimintaterapiaprosessi on jaettu OTIP-mallissa kolmeen eri vaiheeseen, jotka on nimetty arviointivaihe ja tavoitteen asettamisen vaiheeksi, interventiovaiheeksi ja uudelleen arvioinnin vaiheeksi. Yhteistyö sekä vuorovaikutussuhteen ja terapeutin yhteisymmärryksen luominen kulkee yhtenä tärkeänä elementtinä prosessin kaikissa vaiheissa. (Fisher & Marterella 2019, 49, 132.) Yhteistyö ja vuorovaikutussuhteen luominen varhaiskasvatuksessa yhdistyy vahvasti yhteistoimijuuteen ja asiakaslähtöisyyteen, joita on jo käsitelty tässä opinnäytetyössä aiemmin. Seuraavissa kappaleissa käydään läpi toimintaterapiaprosessin kolmea vaihetta tarkemmin.

Arviointivaihe ja tavoitteen asettamisen vaihe

Toimintaterapiaprosessin arviointivaihe perustuu asiakkaan haastatteluun, havainnointiin ja suorituksen analyysiin. OTIP-mallin arviointivaihe ja tavoitteen asettamisen vaihe jaetaan vielä kolmeen eri alavaiheeseen: alkuvaiheen tietojen kerääminen, suorituksen analyysin toteuttaminen ja arvioinnin viimeistely. Alkutietoja kerätessä täytyy huomioida, että asiakkaalla ei aina välttämättä ole kykyä ilmaista itseään ja silloin onkin tärkeää kerätä tietoa niiltä tahoilta, jotka tuntevat asiakkaan ja hänen elämäntilanteensa, toiveet, tarpeet ja mielenkiinnon kohteet parhaiten - unohtamatta huomioida asiakkaan omia toiveita. (Mts. 134–148.) Lasten kanssa työskennellessä tämä usein tarkoittaa, että vanhemmat, lähipiiri ja varhaiskasvatuksen henkilöstö ovat mukana prosessissa lapsen lisäksi.

Prosessin käynnistyessä on tärkeää kerätä tietoa, jota tarvitaan toiminnallisten vahvuuksien ja haasteiden ymmärtämiseksi. Prosessin alkaessa on tärkeää myös ymmärtää asiakkaan toiminnan ja tilannekontekstien välisiä monitahoisia suhteita. Toimintaterapeuttien on hyvä pitää mielessä TMO-mallin toimintaan vaikuttavien elementtien transaktionaalinen kokonaisuus. Ja jotta voidaan ymmärtää näitä asiakkaan monitahoisia toimintojen ja tilannekontekstien välisiä suhteita, täytyy kerätä riittävästi tietoa. Ymmärrys edellyttää, että alkutietoja kerätessä käytetään useita tiedonhankintamenetelmiä eikä turvauduta vain yhden menetelmän tai tahon kautta saatuun tietoon. (Mts. 134.) Täytyy pitää mielessä, että aikaisempia asiakastietoja tarkastellen saa tärkeitä alkutietoja, mutta ei riittäviä tietoja tilannekontekstien ymmärtämiseksi (mts. 141). Toteuttaessaan työskentelyssä toimintalähtöistä lähestymistapaa, toimintaterapeutti pyrkii ensin ymmärtämään, miten lapsi osallistuu päivittäisiin toimintoihin. Näitä päivittäisiä toimia lapsen arjessa on muun muassa leikki, arjen toiminnot kotona ja päiväkodissa sekä itsestä huolehtimisen toiminnot. (Mts. 40–42.)

Suorituksen analyysivaiheessa pääkomponentteina on asiakkaan toiminnallisen suoriutumisen laadun havainnointi sekä asiakkaan toiminnallisen suoriutumisen laadun arviointi. Havainnoidaan asiakkaan toimintaa ja sen perusteella tehdyn suorituksen analyysin avulla arvioidaan toiminnallisen suoriutumisen laatua sekä motoristen taitojen, prosessitaitojen ja sosiaalisen vuorovaikutustaitojen käytön tehokkuutta. (Mts. 156–158.) Seuraavaksi on arvioinnin tulosten jäsentäminen ja yhteenveto, jolloin yhdistetään suorituksen analyysin tuottamat tulokset ja asetetaan toimintaan kohdentuvat tavoitteet (mts. 194).

Varhaiskasvatuksen toimintaterapeutti työskentelee myös lasten kanssa, joilla on toimintaterapia-asiakkuus toisaalla. Asiakkuus voi olla esimerkiksi julkisessa terveydenhuollossa tai erikoissairaanhoidossa. Näiden lasten kohdalla tavoitteita asettaessa on syytä huomioida ja hyödyntää jo aikaisemmin tehdyt toimintaterapian arviointijaksojen tulokset ja kuntoutusjaksojen tavoitteet.

Interventiovaihe

Arviointivaiheen jälkeen seuraavaksi OTIP-mallin mukaan tulee interventiovaihe, jossa valitaan käytännön malli(t) neljästä eri mallista sekä suunnitellaan ja toteutetaan interventio. Interventiomalli valitaan sen mukaan mihin toiminnalla on tarkoitus vaikuttaa. OTIP-mallin mukaan käytännön mallit ovat kompensatiomalli, kouluttamisen ja opettamisen malli, taitojen hankkimismalli ja restoratiivinen malli. Jokaisen mallin sisällä käytetään useita erilaisia yksilöllisesti valittuja interventiokeinoja. (Mts. 222–228.) Malleja voidaan myös yhdistellä, jolloin voidaan puhua mixed models eli sekoitetusta mallista. Sekoitetussa mallissa voidaan yhdistellä eri interventioita, jolloin ne voidaan toteuttaa yhtä aikaa tai peräkkäin. (Mts. 228–229.)

Kompensaatiomalli on sekä toimintaan kohdentuva että toimintaperusteinen. Kompensaatiomallissa tavoitteena on kompensoida tai korvata heikentynyttä suorituskykyä. Mallin periaatteina ovat väliaikainen tai pysyvä adaptaatio, konsultaatio ja ohjaus. (Mts. 222.)

Kouluttamisen ja opettamisen mallia pidetään lähinnä toimintaan kohdistuvana mallina, jossa lähinnä koulutetaan ja opetetaan ryhmiä. Kouluttamalla ryhmiä pyritään tiedon jakamiseen esimerkiksi liittyen toiminnalliseen kokemukseen, suoritukseen ja osallisuuteen. Ryhmien kouluttamisessa nousee esiin myös toimintaa tukevien erilaisten strategioiden ja menetelmien esittely. Koulutuksen ja opettamisen mallin keinoina on muun muassa konsultaatio, koulutukset, luennot ja työpajatyöskentely. (Mts. 222–225.)

Taitojen hankkimismalli ja restoratiivinen malli ovat hyvin lähellä toisiaan. Kummankin mallin tavoitteena on kehittää, uudelleen hankkia tai ylläpitää, toimintataitojen mallin kohdentuessa toimintataitoihin ja restoratiivisen mallin kohdentuessa ruumiin ja kehon toimintoihin ja muihin yksilötekijöihin. Kummastakin mallista löytyy samat periaatteet: yhteistoiminta, opetus ja toiminnan porrastaminen. (Mts. 226–228.) Toiminnan tulee olla asiakkaalle sopivan haastavaa ja sitä porrast-

tetaan niin, että vaikeustaso koko ajan kasvaa ja näin toiminnalliset taidot kehittyvät. Porrastamista voidaan tehdä esimerkiksi vaikeuttamalla tehtävää, muuttamalla tehtävän intensiivisyyttä, kestoja, resistanssia, toiminnan toistuvuutta ja vähentämällä sanallista ohjausta tai fyysistä avustamista. (Mts. 226.)

Uudelleen arviointi

Interventiovaiheen jälkeen toteutetaan uudelleen arvioinnin vaihe. Uudelleen arvioinnilla selvitetäänkö, onko aikaansaatua muutosta ja onko asiakkaat päässeet tavoitteisiinsa. Uudelleen arviointi antaa siis tietoa onko valitut toimenpiteet olleet tehokkaita. Vaikka OTIP-mallissa toimintaterapiaprosessin viimeisenä osiona onkin uudelleen arvioinnin osuus, on tärkeää kuitenkin koko prosessin ajan tehdä jatkuvaa arviointia ja käyttää ammatillista harkintaa. Toimintaterapeutti jatkuvalla arvioinnilla arvioi; täytyykö palata takaisin aikaisempiin vaiheisiin vai onko toimintaterapeutin tuen tarve loppunut. (Mts. 246, 132.)

3.3 Toimintaterapianimikkeistö

Toimintaterapeuttien työnkuva vaihtelee riippuen työympäristöistä ja asiakasryhmistä. Suomen Toimintaterapeuttiliitto vastaa toimintaterapianimikkeistöstä, joka on olennainen osa toimintaterapian teoriaa ja käytäntöä. Sen avulla voidaan muun muassa kuvata ja luokitella toimintaterapeutin työn sisältöä ja työtehtäviä. Nimikkeistöä ohjaa vahvasti kansainvälinen toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden luokitus ICF (International Classification of Functioning, Disability and Health) sekä vallitseva ammattikäytäntö. Nimikkeistö ei ole sidoksissa yksittäisiin toimintaterapian teorialalleihin tai viitekehyksiin. (Savolainen & Aralinnä 2017, 5–6.)

Nimikkeistö on jaettu kuuteen pääluokkaan, jotka ovat: arvio asiakkaan toiminnallisuudesta, asiakkaan toiminnallisuuden edistäminen, neuvonta ja ohjaus toiminnallisuuden edistämässä, toimintaterapian muu asiakastyö, asiantuntija- ja koulutustehtävät sekä johtaminen ja kehittäminen. Näistä kolme ensimmäistä pääluokkaa liittyvät välittömään asiakastyöhön. Kolme jälkimmäistä pääluokkaa liittyvät välilliseen asiakastyöhön ja ovat lähinnä hallinnollisia. (Mts. 62–64.)

Ensimmäiseen pääluokkaan, joka on asiakkaan toiminnallisuuden arviointi, sisältää esimerkiksi selvityksen toimintaterapiatarpeesta ja elämäntilanteesta sekä arvion toimintakokonaisuuksista, ympäristössä toimimisesta, taidoista ja valmiuksista. Nimikkeistö on jakanut toimintakokonaisuudet seuraavan jaottelun mukaan: itsestä huolehtiminen, asioiminen ja kotielämän toiminnot, koulunkäynti ja opiskelu, työkyky ja työssä suoriutuminen, yhteiskunnallinen osallistuminen, vapaa-ajan toiminnot, leikkitoiminnot, lepo ja ajankäyttö. Ympäristössä toimimisen arviointiin kuuluvat palvelu- ja apuvälinetarpeen arviointi sekä arviot fyysisessä, sosiaalisessa ja kulttuurisessa ympäristössä toimimisesta. Taitoja arvioidessa arvioidaan motorisia, psyykkisiä, sosiaalisia, eettisiä, prosessitaitoja sekä kivunhallintataitoja. Valmiuksiin kuuluu sensoriset, motoriset, kognitiiviset, psyykkiset, sosiaaliset ja eettiset valmiudet. (Mts. 13–20.)

Toiseen pääluokkaan, joka on asiakkaan toiminnallisuuden edistäminen, kuuluu muun muassa toimintakokonaisuuksien hallinnan ja ympäristössä toimimisen edistäminen, taitojen vahvistaminen toiminnalla sekä valmiuksien kehittäminen. Näissä on samat toimintakokonaisuuksien, toimintaympäristöjen, taitojen ja valmiuksien jaottelut, jotka mainittiin ensimmäisen pääluokan kohdalla. (Mts. 21–30.)

Kolmas pääluokka on neuvonta ja ohjaus toiminnallisuuden edistämiseksi. Tämä pääluokka sisältää neuvontaa ja ohjausta muun muassa toimintakokonaisuuksien hallinnassa, taitojen vahvistamisessa, valmiuksien kehittämisessä, ympäristössä toimimisessa, apuvälineiden hankinnassa, palveluiden käyttämisessä sekä muun toiminnallisuuden edistämässä. (Mts. 21–30.)

Neljäs pääluokka eli toimintaterapian muu asiakastyö sisältää muun muassa tiedonhankintaa, yhteistyötä asiakkaan ja hänen omaistensa ja tukiverkoston kanssa sekä dokumentointia. Viides pääluokka sisältää asiantuntijana, kouluttajana ja ohjaajana toimimisen sekä aineiston tuottamisen. Kuudes pääluokka sisältää johtamiseen ja kehittämiseen liittyviä tehtäviä, kuten ammattitaidon kehittäminen, markkinointi ja tiedottaminen sekä toimisto- ja järjestelytyöt. (Mts. 31–36.)

4 Kehittämistyön toteuttaminen

4.1 Tutkimuksellinen kehittäminen

Tämä opinnäytetyö toteutettiin tutkimuksellisenä kehittämistyönä, koska tarkoituksena oli kehittää Siilinjärven kunnan varhaiskasvatusta ja luoda varhaiskasvatuksen käyttöön selkeä lopputulos. Toikon ja Rantasen (2009) mukaan kehittäminen voidaan nähdä juuri toimintana, jolla pyritään selkeästi määriteltyyn tavoitteeseen muuttamalla toimintatapoja- ja rakenteita. Tutkimuksellinen kehittäminen hyödyntää tutkimuksellisin keinoin saatua tietoa käytännön konkreettiseen kehittämiseen, mutta tavoitteena kuitenkin tuotos, joka olisi hyödynnettävissä laajemminkin. (Toikko & Rantanen 2009, 14–16, 19–22, 113, 156–157.) Kehittämistutkimus on Kanasen (2015) mukaan monimenetelmäinen tutkimusote, jossa voidaan tarpeen mukaan yhdistellä sekä laadullisia että määrällisiä tutkimusmenetelmiä. Tavoitteena kuitenkin muutoksen aikaansaaminen. (Kananen 2015, 76.)

Kehittämismenetelmänä tässä opinnäytetyössä käytettiin laadullisen tutkimuksen mukaisia menetelmiä, koska Kanasen (2015) mukaan laadullisella tutkimuksella voidaan lisätä ymmärrystä kyseisestä ilmiöstä ja ollaan kiinnostuneita ihmisistä sekä heidän arjestaan. Tutkimuksellisessa osuudessa tavoitteena on tutkittavan ilmiön kuvaaminen. Laadullisen tutkimuksen menetelmillä tutkija kyselemällä ja keskustelemalla pyrkii hahmottamaan ilmiön kokonaiskuva, rakennetta, tekijöitä ja yhteyksiä. Aineistona voidaan käyttää tutkittavien yksilöllisiä ajatuksia, kokemuksia ja käsityksiä. (Kananen 2015, 70–71.)

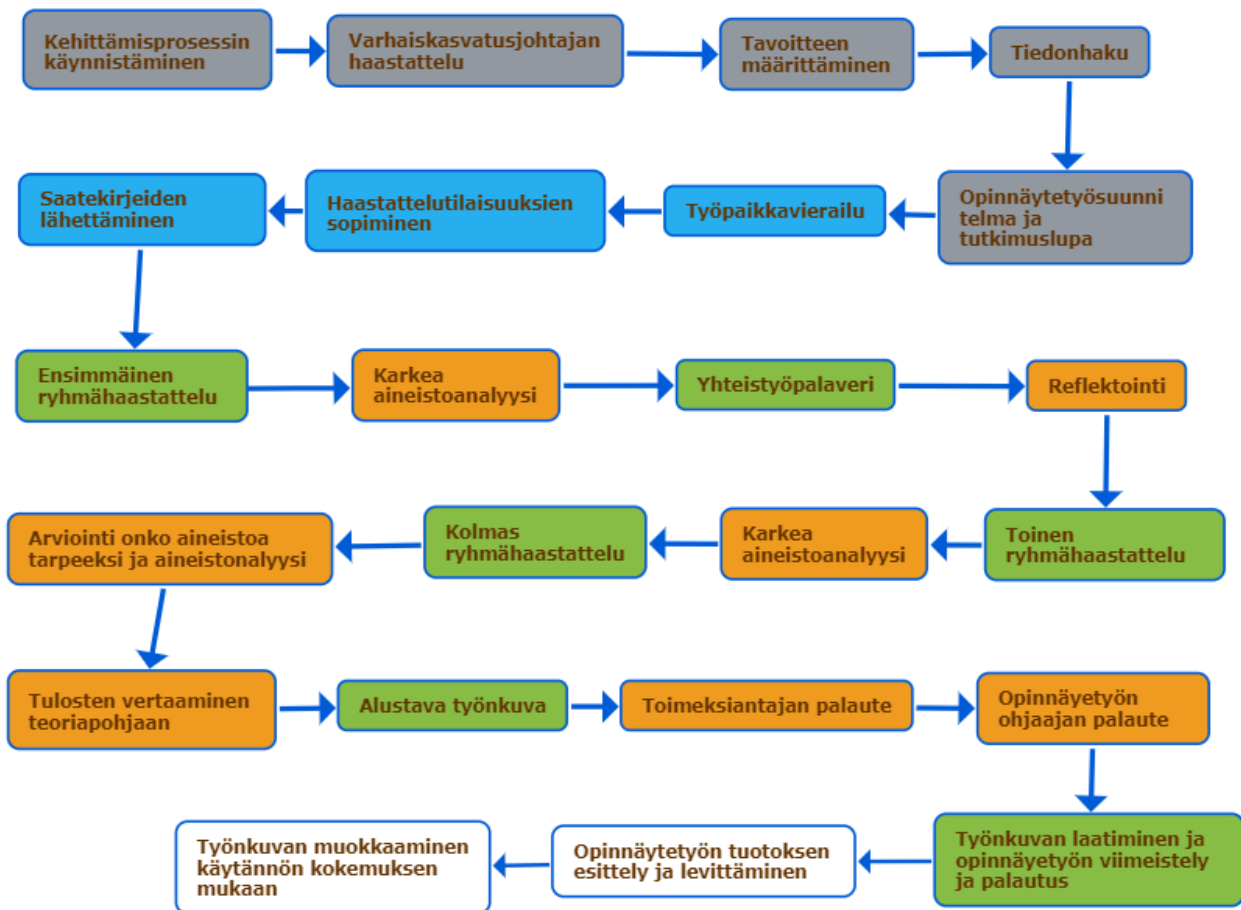
Laadullisen tutkimuksen periaatteisiin perustuen toteutettiin tässä opinnäytetyössä tutkittavien kanssa vuorovaikutuksessa luonnollisessa ympäristössä ryhmähaastatteluja. Niillä pyrittiin saamaan esiin käytännön toimijoiden näkemyksiä ja näkökulmaa sekä kokonaisvaltaista ymmärrystä juuri opinnäytetyöhön liittyvästä aiheesta. Tämän lisäksi toimintaterapeuttisen näkökulman esiin tuomiseksi tehtiin kirjallisuushaku, jotta kehittämistyön tulokset pystyttiin yhdistämään toimintaterapian teoriaan.

Toikon ja Rantasen (2009) mukaisesti kehittäminen sisältää viisi erilaista tehtävää, jotka ovat perustelu, organisointi, toteutus, arviointi ja levittäminen. Perusteluvaiheessa etsitään syitä ja perusteluja kehittämistarpeelle, luodaan tavoitteet ja pohditaan, onko kehittämistyön tuloksella

yleistä merkittävyyttä ja voisiko tuloksia hyödyntää laajemminkin. Toteutuksen kannalta olisi hyvä, että tavoite pystyttäisiin perustelemaan mahdollisimman konkreettisesti. Organisoituvaiheessa suunnitellaan ja valmistellaan käytännön toteutusta. Tärkeä osa organisoituvaihetta on kehittämisprosessiin osallistuvien toimijoiden määrittely ja mukaan ottaminen. Toteutusvaiheessa ideoidaan, priorisoidaan, kokeillaan ja testataan - usein uusia toimintatapoja vaiheistaen ja palautetta keräten. Arviointi kohdistuu prosessin eri vaiheisiin ja lopputuloksen saavuttamiseen eri toimijoiden näkökulmasta. Tärkeässä roolissa kehittämistyöprosessissa on myös tulosten levittäminen ja juurruttaminen käytäntöön. (Toikko & Rantanen 2009, 56–61.)

Toimin tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä prosessin alkaessa tutkijana ja kehittäjänä. Prosessin aikana kerättiin tietoa ja aineistoa sekä analysoitiin sitä ja tehtiin tulosten perusteella ehdotus toimintaterapeutin työnkuvasta toimeksiantajan päättävälle taholle. Tällaista roolia Toikon ja Rantasen (2009, 91) mukaan voidaan kutsua räätäli-konsultiksi. Roolini muuttui kuitenkin opinnäytetyöprosessin aikana. Minulle tarjoutui mahdollisuus aloittaa työskentely kyseisessä toimintaterapeutin tehtävässä. Prosessin aikana roolini voitaisiin katsoa muuttuneen Toikon ja Rantasen (2009, 91) nimeämäksi kehittäjä-työntekijäksi, jolloin kehitetään omaa työtään. Työsuhte alkoi opinnäytetyöprosessin loppuvaiheessa.

Tutkimuksellisen kehittämisprosessin eteneminen voi vaihdella ja kehittämisprosessin tehtävien etenemisen kuvaamiseksi on kehitetty erilaisia malleja. Toikko ja Rantanen (2009, 69–70) esittelevät esimerkiksi lineaarisen mallin, spiraalimallin, tasomallin ja spagettimaisen prosessin. Tämän opinnäytetyön kehittämisprosessi voidaan nähdä etenevän lähinnä lineaarisen mallin mukaan. Linearisessa mallissa prosessin vaiheet seuraavat toisiaan (Toikko & Rantanen 2009, 72). Arviointia toteutettiin tosin koko prosessin ajan limittyen muihin vaiheisiin. Kuvioon 2 on koottu kehittämistyön eri vaiheet selventämään prosessin kulkua. Kuviossa 2 opinnäytetyön perusteluun liittyvät vaiheet esitetään harmaalla, organisoitumiseen ja taustatyöhön liittyvät vaiheet sinisellä, toteutukseen liittyvät vihreällä ja arviointiin liittyvät oranssilla. Näiden vaiheiden kulkua on käsitelty seuraavissa luvuissa vielä tarkemmin.

Kuvio 2. Tutkimuksellisen kehittämistyön prosessin kulku

Tutkimuksellisen kehittämistyön tulosten perusteella laadittiin toimintaterapeutin alustava työnkuva, joka esitettiin toimeksiantajalle. Toimeksiantajan edustajan ja opinnäytetyön ohjaajan palautteen perusteella työnkuvaa ja opinnäytetyötä viimeisteltiin ja lähetettiin tarkastettavaksi. Työnkuva tarkentui sen mukaisesti, mitä toimeksiantaja katsoi olennaiseksi tuoda esille. Prosessin tuotoksena laadittiin erillinen dokumentti toimintaterapeutin työnkuvasta, johon on koostettu Siilinjärven varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin työtehtävät. Tämä dokumentti on liitetty opinnäytetyön liitteeksi 2. Tästä erillisestä dokumentista työtehtävät ovat siirrettävissä kunnan omalle tehtävänkuvaus lomakkeelle, jonka toimintaterapeutti täyttää aloittaessaan työskentelyn kyseisessä tehtävässä. Myöhempään vaiheeseen jää vielä päätökset, kuinka opinnäytetyön anti ja työnkuva julkaistaan ja jaetaan henkilöstölle. Työnkuvan käytäntöön vieminen ja muokkaaminen kokemusten perusteella jää myös myöhempään vaiheeseen tämän opinnäytetyöprosessin päättyttyä. Kuviossa 2 nämä vaiheet ovat valkoisella.

4.2 Suunnitelman teko ja taustatyö

Opinnäytetyön aiheen pohtiminen ja työstäminen aloitettiin alustavasti kevättalvella 2022, jolloin Siilinjärven kunnalle tuli päätös erityisavustuksen myöntämisestä. Keväällä ja alkukesästä opinnäytetyön aloittamisesta ja aiheen rajaamisesta keskusteltiin Siilinjärven varhaiskasvatusjohtajan ja kiertävän erityisopettajan kanssa puhelimitse ja sähköpostitse. Varsinainen suunnitteluvaihe ja alkutietojen kerääminen käynnistyi varhaiskasvatusjohtajan haastattelulla elokuussa 2022.

Suunnitteluvaiheessa tutustuttiin aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen, taustateoriaan, keskeisiin käsitteisiin ja aiempiin tutkimuksiin. Tutkimuksellisen kehittämistyön kannalta oli tärkeää löytää oikeanlainen näkökulma, jonka pohjalta opinnäytetyötä lähdettiin viemään eteenpäin. Tiedonhaussa käytettiin useita sähköisiä tietokantoja, kuten Google Scholar, Janet Finna, Theseus ja Cinahl Plus. Lisäksi tiedonhakuja tehtiin suomalaisesta kirjallisuudesta Finna-palvelun kautta ja internetsivuilta. Tiedonhaussa käytettiin hyödyksi myös tiedonhaun kautta löytyneiden artikkeleiden lähdeluetteloita, joiden perusteella tehtiin manuaalisia hakuja. Teoriatiedon kartoittamisessa aihealueita oli toimintaterapia varhaiskasvatuksessa, varhaiskasvatussuunnitelma, kolmiportainen tuki, yhteistoimijuus, asiakaskeskeisyys, TMO-malli sekä OTIP-malli. Nämä käsitteet todettiin olevan keskeisiä opinnäytetyön kannalta. Tietokannoista haettaessa tiedonhaun tarkasteluun ei otettu yli 10 vuotta vanhoja artikkeleita. Tiedonhaussa pyrittiin löytämään vertaisarvioituja artikkeleita, joiden aihe liittyi 2–5-vuotiaisiin lapsiin.

Hakusanan ”shared agency” yhdistäminen toimintaterapiaan ei tuottanut hakutuloksia, joten yhteistoimijuudesta tietoa hakiessa käytettiin hakusanaa ”community based”. Tällä haulla löytyi useita artikkeleita, jotka liittyivät kouluyhteisöissä toimivien toimintaterapeuttien työskentelyyn. Näitä artikkeleita otettiin myös mukaan tarkasteluun, koska joissakin maissa lapset menevät kouluun nuorempina kuin Suomessa ja katsottiin, että asiakkaiden ikä saattoi olla Suomen varhaiskasvatusta vastaava. Cinahl Plus tietokannasta etsittäessä tietoa toimintaterapiasta varhaiskasvatuksessa rajauksina käytettiin tuoreutta, vertaisarviointia, mutta haun ulkopuolella jätettiin autismiin ja cp-vammaan liittyvät artikkelit, koska ei haluttu keskittyä yksittäisiin diagnooseihin. Näillä rajauksilla saatiin artikkeleiden määrää rajattua kohtuulliseksi. Taulukkoon 1 on koottu tarkemmin tiedonhaussa käytetyt hakusanat ja eri tietokannat.

Taulukko 1. Tiedonhakuun käytetyt tietokannat ja hakusanat

Tiedonhaun aihe	Tietokanta	Hakusanat
Toimintaterapia suomalaisessa varhaiskasvatuksessa	Theseus, Google Scholar, internetsivustot	toimintaterapia varhaiskasvatus
Varhaiskasvatussuunnitelma ja kolmiportainen tuki	Suomalaisten viranomaisten internetsivustot	varhaiskasvatussuunnitelma, kolmiportainen tuki
Toimintaterapia varhaiskasvatuksessa	Cinahl Plus	early childhood education OR preschool OR kindergarten AND occupational therapy OR occupational therapist OR ot NOT autism NOT cerebral palsy
Varhainen tuki	Cinahl Plus	early support AND occupational therapy OR occupational therapist OR ot
	Theseus	varhainen tuki toimintaterapia
OTIPM	Cinahl Plus	otipm OR occupational therapy intervention process model AND occupational therapy OR occupational therapist OR ot
Asiakaslähtöisyys, perhelähtöisyys	JanetFinna, Cinahl Plus	client-centred OR family-centred AND occupational therapy OR occupational therapist OR ot
Yhteistoimijuus	Cinahl Plus	community based AND occupational therapy OR occupational therapist OR ot AND children OR child OR kids OR kid
	Google Scholar, Theseus	yhteistoimijuus toimintaterapia

Theseuksesta löydettyjen aiheeseen liittyvien Suomessa tehtyjen opinnäytetöiden perusteella luotiin käsitystä tämänhetkisestä tilanteesta liittyen toimintaterapeutin työskentelyyn varhaiskasvatuksessa. Muulla tiedonhauilla pyrittiin luomaan käsitystä kehittämistyön teoriaperustaan ja etsimään tietoa laadukkaana varhaiskasvatuksen periaatteista sekä toimintaterapeutin työskentelyn teoriasta ja siihen liittyvien mallien käytön periaatteista ja perusteluista. Kansainvälisiä tutkimusartikkeleita tarkasteltiin harkiten ja niitä otettiin mukaan opinnäytetyöhön niukasti, koska opinnäytetyön aihe liittyy suomalaiseen kontekstiin.

Tiedonhaun jälkeen seuraavaksi tehtiin varsinainen opinnäytetyösuunnitelma. Suunnitelmaan kirjattiin ylös suunnitelma käytettävästä tutkimusotteesta ja menetelmistä, aikatauluista ja osallistujista. Opinnäytetyösuunnitelmaa varten laadittiin selvitys tiedonhausta sekä aineistonhallintasuunnitelma. Ryhmähaastatteluja varten laadittiin saatekirje, joka liitettiin myös opinnäytetyösuunnitelmaan. Saatekirje haastattelutilaisuuksiin löytyy liitteenä 1.

Aineistonkeräämisen kohdistuessa henkilöstöön, on kohdeorganisaatiolta anottava tutkimuslupaa. Tutkimusluvan hakija sitoutuu käsittelemään ja säilyttämään keräämiään tietoja Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ja Jyväskylän ammattikorkeakoulun laatimien ohjeistuksien mukaisesti. (Tutkimuslupa n.d.) Tämän opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmäksi valittiin ryhmähaastattelut, joissa haastateltaisiin varhaiskasvatuksen henkilöstöä. Koska kyseisen opinnäytetyön aineistonkeruu kohdistui Siilinjärven kunnan varhaiskasvatuksen henkilöstöön, oli opinnäytetyötä varten haettava tutkimuslupa Siilinjärven kunnan varhaiskasvatusjohtajalta. Liitteeksi tutkimuslupaan liitettiin hyväksytty opinnäytetyösuunnitelma, jonka liitteinä oli aineistohallintasuunnitelma ja ryhmähaastattelun saatekirje. Aineistonkeruun yhteydessä ei kerätty eikä käsitelty henkilötietoja, joten selvitystä henkilötietojen käsittelystä ei vaadittu. Tutkimusasetelma ei myöskään vaatinut eettistä ennakoarviointia.

Suunnitteluvaiheessa tehtiin myös työpaikkavierailu yhteen päiväkotiin, jossa kartoitettiin halukkuutta yhteistyöhön ryhmähaastatteluiden järjestämiseksi. Haastattelutilaisuuksien ajankohdan ja tilan sopiminen ja varsinaisten haastattelutilaisuuksien kutsut tapahtui päiväkotien johtajien välityksellä puhelimitse ja sähköpostien välityksellä.

4.3 Kehittämistyön aineiston hankinta

Suunnitteluvaiheen jälkeen opinnäytetyöprosessi eteni aineistonkeruuvaiheeseen. Vilkan (2021) mukaan laadullisessa tutkimuksessa käytetään usein haastatteluja aineistonkeruumenetelmänä ja tutkimuksen tavoitteesta riippuen valitaan tutkimushaastattelutapa. Tutkimushaastattelut voidaan toteuttaa yksilö-, pari- tai ryhmähaastatteluina, joko strukturoituna lomakehaastatteluna, puolistrukturoituna teemahaastatteluna tai strukturoimattomana avoimena haastatteluna. Yksilöhaastatteluilla saadaan selville haastateltavien omakohtaisia kokemuksia, mutta ryhmähaastatteluilla yhteisön käsityksiä. (Vilka 2021, 122–124.)

Tässä opinnäytetyössä varsinainen kehittämistyön aineisto kerättiin avoimilla ryhmähaastatteluilla. Ryhmähaastattelut valikoituivat yksilöhaastattelujen sijaan menetelmäksi, koska niillä saadaan kattavampi otanta käytettävissä olevan ajan puitteissa ja haluttiin yhteisöjen näkemyksiä esille. Voidaan myös olettaa, että ryhmähaastatteluissa osallistujat innostavat toisiaan puhumaan aiheesta. Ryhmähaastatteluilla pyrittiin kuitenkin saamaan aitoa tietoa, jolla lisätään ymmärrystä Siilinjärven kunnan varhaiskasvatuksen kehittämiskohteista ja tuen tarpeista. Ryhmähaastattelut

toteutettiin strukturoimattomina avoimina haastatteluina. Avoimessa haastattelussa haastateltaville annetaan aihe, josta he kertovat ja tarvittaessa tehdään tarkennuksia lisäkysymyksillä (Kananen 2015, 145). Haastattelurunko on liitteenä 2.

Kehittämistyön tavoitteiden saavuttamisen kannalta on tärkeää valita oikeat henkilöt, jotka liittyvät kyseiseen kehittämistyöhön. On tärkeää ottaa mukaan tutkimukseen niitä ihmisiä, joita asia koskee ja joilla on tietoa kyseisestä aiheesta. Näin saadaan myös henkilöt sitoutumaan muutokseen. (Kananen 2017, 48.) On tärkeää myös, että haastateltavilla on omakohtaista kokemusta käsiteltävästä aiheesta (Vilkkä 2021, 135). Kananen (2017) suosittelee, että haastattelut aloitetaan ylemmästä työntekijäportaasta, jolloin voidaan luoda kokonaiskuvaa kehittämiskohteesta. Ylhäältä alaspäin tapahtuva aineiston analysointi ja kerätyn aineiston hahmottaminen helpottaa ratkaisun tuottamista. (Kananen 2017, 48.) Kokonaiskuvan saavuttamiseksi tässä kehittämistyössä ensimmäisenä tehtiin Siilinjärven kunnan varhaiskasvatusjohtajan haastattelu alkutietojen keräämiseksi, josta saatua aineistoa ei sisällytetä kuitenkaan varsinaiseen tutkimusaineistoon.

Hyvän tieteellisen käytännön mukaan haastateltavilla tulee olla riittävästi ja paikkansapitävää tietoa kyseessä olevasta tutkimuksesta, jotta haastateltava voi tiedon perusteella päättää osallistumisestaan tutkimukseen (Vilkkä 2021, 190). Ennen ryhmähaastatteluja päiväkodeille lähetettiin sähköpostitse saatekirje (liite 1), jossa kerrottiin tämän opinnäytetyön taustoista ja tarkoituksesta, tutkimusmenetelmästä, haastatteluihin osallistumisen vapaaehtoisuudesta ja haastatteluista tehtävistä anonyymeistä muistiinpanoista. Saatekirjeessä kerrottiin myös, että välittömän anonyymisoinnin vuoksi osallistujat eivät voisi myöhemmässä vaiheessa enää keskeyttää tai perua osallistumistaan tutkimukseen, koska haastatteluiden jälkeen yksittäisen osallistujan vastaukset eivät olisi enää erotettavissa aineistosta. Haastatteluiden alussa vielä varmistettiin suullisesti osallistujien vapaaehtoisuus ja osallistumisen keskeyttämiseen tai perumiseen liittyvät seikat.

Ryhmähaastattelut tehtiin syyskuussa 2022, viikon 39 aikana. Haastattelut toteutettiin kasvotusten erityyppisillä kokoonpanoilla. Ryhmähaastatteluja järjestettiin kolme, kahden eri päiväkodin henkilöstölle päiväkotien tiloissa. Ryhmähaastattelujen tarkoituksena oli, että osallistujat olisivat päiväkotien työntekijöitä, jotta saadaan myös arjen toimijoita mukaan kehittämistyöhön ja niin sanotun rivityöntekijän näkemys huomioitua. Ryhmähaastatteluihin toivottiin mahdollisimman monen eri ammattiryhmien edustajia, jotta saataisiin eri ammattien edustajien näkemykset mukaan

kehittämistyöhön. Ryhmähaastatteluihin kutsu tapahtui kuitenkin avoimena kutsuna, joten etukäteen ei voinut tietää minkä ammattiryhmän edustajia ja kuinka paljon haastateltavia haastatteluihin osallistuisi.

Ryhmähaastatteluihin osallistui kaikkiaan 14 henkeä. Ensimmäiseen haastatteluun 4, toiseen 4 ja viimeiseen 6 henkeä. Osallistujilta ei kerätty henkilötietoja, joten osallistujien ammattinimikkeet eivät ole tiedossa. Haastatteluiden yhteydessä kuitenkin kartoitettiin yleisellä tasolla, kuinka monen ammattiryhmän edustajia oli paikalla. Jokaisessa haastattelutilaisuudessa oli ainakin kolmen eri ammattiryhmän edustajia. Haastattelut tapahtuivat päiväkotien tiloissa, niin että tilanteet olivat mahdollisimman häiriöttömiä. Haastatteluissa haastateltavilta pyydettiin kuvailemaan, millälaisia haasteita heidän mielestään lapsilla on ja miten ne haasteet näkyvät arjessa. Haastatteluissa pyydettiin myös kuvailemaan tilanteita päiväkodin arjesta, joihin henkilöstö kaipaisi tukea. Ryhmähaastattelujen yhteydessä kirjattiin ydinasiat muistiinpanoihin, jotka käsiteltiin anonyymisti. Yksittäisen osallistujan henkilökohtaiset vastaukset eivät olleet tunnistettavissa muistiinpanoista eikä opinnäytetyössä.

Ensimmäisen ryhmähaastattelun jälkeen oli yhteistyöpalaveri, johon osallistui kyseisen kunnan varhaiskasvatusjohtaja, kiertävät erityisopettajat, resurssiopettajat sekä kiertävä varhaiskasvatuksen sosionomi. Heillä oli kattava näkemys koko Siilinjärven varhaiskasvatuksen eri päiväkotiryhmien tarpeista ja kehittämiskohteista. Palaverin yhteydessä pohdittiin toimintaterapeutin työmuotoja ja ensimmäisestä ryhmähaastattelusta nousseita asioita.

4.4 Aineiston käsittely ja analysointi

Tutkimuksessa aineisto täytyy myös tulkita tai tehdä selitys tutkimusongelmaan ja tähän ei riitä se, että aineisto pelkästään dokumentoidaan (Vilkkä 2021, 156). Tulkintaa varten laadullisen aineiston käsittely ja analysointi tapahtuu vaiheittain. Kanasen (2015) mukaan vaiheet ovat litterointi, aineistojen yhteismitallistaminen, aineistoon perehtyminen lukemalla, aineistojen luokittelu ja tiivistäminen ja lopuksi aineiston tulkinta. Litterointi tarkoittaa tallenteiden muuttamista tekstiksi, jolloin aineisto saadaan yhtenevään muotoon analyysia varten. Yhteismitallistaminen tarkoittaa, että aineiston kaikki dokumentit muutetaan tekstimuotoon, joka mahdollistaa aineiston analysoinnin lukemalla. Aineistoa lukemalla pyritään hahmottamaan aineistoa ja löytämään siitä yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. (Kananen 2015, 83, 162–163.)

Tämän tutkimuksellisen kehittämistyön aineisto koostui kolmen ryhmähaastattelun muistiinpanoista. Jokaiseen ryhmähaastatteluun kului aikaa 1–1,5 tuntia. Haastatteluiden yhteydessä kirjattiin muistiinpanoja yhteensä kuusi sivua. Aineistoa ei tarvinnut litteroida, koska haastatteluista ei tehty tallenteita. Ryhmähaastattelujen yhteydessä kirjattiin ydinasiat muistiinpanoihin, jotka olivat siten valmiina tekstimuodossa analysoitavaksi. Aineistosta poistettiin tässä vaiheessa tutkittavaan ilmiöön kuulumaton aines. Aineistosta jätettiin pois lähinnä kielenkehityksen tukemiseen liittyvät asiat, jotka kuuluvat puheterapeutin osaamisalueeseen. Tämän jälkeen muistiinpanoja luettiin vielä useampaan kertaan sisällön hahmottamiseksi ja haastattelun aineistoja vertailtiin keskenään etsien niistä yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Aineistomäärä oli sen verran pieni, että se oli hallittavissa lukemalla eikä varsinaisia analyysiohjelmia tarvinnut käyttää.

Aineiston analyysiin on useita eri tapoja. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2015, 224) mukaan pääperiaatteena analyysimenetelmää valittaessa on se, että valitaan sellainen menetelmä, joka tuo parhaiten vastauksen tutkimuskysymyksiin. Tämän opinnäytetyön aineiston analysointivaiheessa käytettiin sisällönanalyysia väljänä teoreettisena viitekehityksenä. Sisällönanalyysissa keskityttiin teemoitteluun aineistoa aineistolähtöisesti. Menetelmäksi valikoitui teemoittelu, joka katsottiin parhaaksi laadullisen aineiston aineistolähtöiseksi analyysimenetelmäksi huomioiden opinnäytetyön tavoitteet, tarkoitus ja tutkimusmenetelmä. Teemoittelussa aineisto pilkotaan ja ryhmitellään erilaisten teemojen mukaan ja tämän ajatuksena on etsiä aineistosta teemoihin liittyviä näkemyksiä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 105–106; Juhila n.d.).

Analysointia varten ryhmähaastattelusta saatu aineisto siirrettiin tekstinkäsittelyohjelmalla taulukko muotoon, jonka jälkeen muodostettiin ensin muistiinpanoista poimituille ilmauksille pelkistetyt ilmaukset. Tämän jälkeen samaan aiheeseen liittyvät ilmaukset yhdistetään ala- ja yläteemoiksi (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122). Teemoittelua ohjasi tutkimuskysymykset. Taulukossa 2 on nähtävillä esimerkki teemoittelun etenemisestä. Teemoittelussa muodostui kolme teemaa, jotka olivat arviointi, menetelmien ja tukikeinojen käyttöönotto sekä yhteistyö ja tiedon jakaminen. Varhaiskasvatusjohtajan haastattelun materiaalille ja yhteistyöpalaverin muistiinpanoille ei tehty aineistoanalyysia, vaan niitä hyödynnettiin alkutietojen keräämiseen, kehittämistyön reflektointiin ja yhteisen ymmärryksen luomiseen.

Taulukko 2. Esimerkki aineiston teemoittelusta

Ilmaukset muistiinpanoista	Pelkistetyt ilmaukset	Alateema	Yläteema
Halutaan apua ulkoilun järjeistämiseen, jäsentämiseen. Leikinvalintakuvat myös ulos.	Toiminnanohjauskuvat, toimintojen jäsentäminen	Toimintaympäristön ja toiminnan muokkaaminen	Menetelmien ja tukikeinojen käyttöönotto
Keinoja tarkkaavuuden suuntaamiseen ja ylläpitämiseen	Keinoja tarkkaavuuden haasteisiin		
Keinoja miten toisia lapsia ”tuupataan”, toisia jarrutetaan.	Yksilöllisten tarpeiden huomiointi ohjaamisessa.	Yksilöllisten tukikeinojen löytäminen	
Yksilöllisten harjoitteiden sovittaminen arkeen, Miten ja missä välissä tehtäisiin.	Yksilöllinen päiväohjelma, vaihtoehtoja arjen toiminoille.		
Olemassa olevilla materiaaleilla käytännön neuvvoja lapsen tueksi.	Välineiden ja materiaalien käyttö	Vinkkejä arkeen	
Käytännön vinkkejä hyväksi havaituista ja kehittävästä peleistä	Vaihtoehtoja kehittävästä peleistä		

5 Kehittämistyön tulokset

Seuraavaksi käsitellään kehittämistyön tuloksia ja pyritään vastaamaan kehittämistyön tutkimuskysymyksiin. Seuraavat alaluvut on jaoteltu ja nimetty tutkimuskysymysten perusteella.

5.1 Lasten tarvitsema tuki varhaiskasvatuksessa

Haastatteluiden yhteydessä lasten tuen tarpeet kirjattiin muistiinpanoihin listanomaisesti. Aineiston perusteella voidaan päätellä, että lasten haasteiden kirjo on hyvin monimuotoinen. Haastattelujen mukaan lapsiryhmät ovat hyvin heterogeenisiä ja lasten ominaisuudet vaihtelevat vuosittain. Osalla varhaiskasvatuksessa hoidossa olevilla lapsilla on diagnoosit, mutta hoidossa on myös iso joukko lapsia, joilla diagnoosia ei ole, vaikka eriasteista tuen tarvetta on todettu. Aineistossa esiin nousseita diagnooseja olivat ADHD, autismikirjon häiriöt, epilepsia ja kehitysvamma. Aineiston perusteella lasten haasteet näkyvät toiminnanohjauksen, aistisäätelyn, tarkkaavuuden, itesäätelyn, leikkitaitojen, hieno- ja karkeamotoriikan sekä käyttäytymisen haasteina. Lapsilla on

muun muassa tuen tarvetta silmä-käsikoordinaatiota, visuaalista hahmottamista ja tasapainoa vaativissa tehtävissä. Aistisäätelyn haasteet näkyivät esimerkiksi lasten kuormittuneisuutena. Ryhmien heterogeenisuus koettiin haasteelliseksi, koska samassa ryhmässä voi olla esimerkiksi ylivilkkaita, mutta toisaalta myös passiivisia ja vetäytyviä lapsia sekä taitotasoiltaan hyvin erilaisia lapsia.

5.2 Henkilöstön kaipaama tuki

Aineiston analyysistä nousseista teemoista voitiin päätellä, että henkilöstö kaipaa tukea arviointiin. Arviointiin liittyen aineistosta nousi esille, että henkilöstö kaipaa tukea ryhmien arjen havainnointiin, lasten yksilöllisten kehitystasojen arviointiin sekä ulkopuolisen asiantuntijan vahvistusta heidän omille tekemilleen havainnoilleen. Tukea kaivattiin myös arvioimaan päivän kulkua ja ympäristötekijöiden vaikutusta koko ryhmän sekä yksittäisen lapsen toimintaan. Myös apuvälineiden tarpeen ja oppimisympäristöjen arviointiin kaivattiin tukea. Annetun tuen seuranta katsottiin myös tarpeelliseksi kehittämiskohteeksi.

Aineistosta nousi esille myös, että henkilöstö kaipasi menetelmiä ja tukikeinoja lasten haasteiden huomioimiseksi ja kehityksen tukemiseksi. Tukea kaivattiin erityisesti erilaisten tukikeinojen löytämiseen ja käyttöönottoon, kuten esimerkiksi toiminnanohjauskuvien käyttöön. Tukikeinoja kaivattiin myös lasten erilaisten yksilöllisten haasteiden huomioimiseen, kuten keinoja arjen kuormittavuuden pienentämiseen, aistisäätelyn tukemiseen, tarkkaavuuden suuntaamiseen ja sen ylläpitämiseen sekä leikkitaitojen kehittämiseen. Tukea kaivattiin myös toimintaympäristöjen ja toimintojen mukauttamiseen ja jäsentämiseen, kuten leikkiympäristöjen muokkaamiseen ja rikastuttamiseen sekä siirtymätilanteiden sujuvuuteen. Henkilöstö kaipasi myös tukea, kuinka tehtäviä tai toimintoja helpotetaan tai vaikeutetaan vastaamaan lapsen kehitystasoa ja kuinka lasten oma-toimisuutta voidaan tukea.

Henkilöstön toiveena oli, että toimintaterapeutti ohjaisi lapsille yksilöllisiä harjoitteita, mutta myös pienryhmiä ja ryhmätilanteita muun henkilöstön ollessa paikalla, jolloin henkilöstö voisi oppia tukikeinoja, menetelmiä ja toimintatapoja arjen oikeissa tilanteissa. Aineistosta vahvasti nousi esille myös henkilöstön tiedon tarve ja toive tiiviiseen yhteistyöhön. Henkilöstö kaipasi konkreettisia ohjeita, neuvoja, toimintatapoja ja vinkkejä arjen tilanteisiin. Henkilöstön toiveena oli myös arjen vinkit, kuinka jo olemassa olevilla materiaaleilla voidaan edistää lasten kehitystä ja lisäksi vinkkejä hyväksi havaituista ja kehittävästä peleistä, materiaaleista ja välineistä, joita päiväkodeille voisi

hankkia. Tietoa kaivattiin myös lasten haasteiden taustoista ja syistä. Tiedon lisääminen katsottiin auttavan luomaan yhteistä ymmärrystä lasten haasteista ja kehityksen tukemisesta.

5.3 Toimintaterapeutin työnkuva vastaamassa tarpeisiin

Aineiston perusteella voitiin luoda työtehtävät, jotka liittyvät arviointiin, menetelmien ja tukikeinojen käyttöönottoon sekä yhteistyöhön ja tiedon jakamiseen. Kaikkiin aineiston teemoihin liittyen nousi esille henkilöstön toive, että toimintaterapeutti osallistuisi tiiviisti päiväkotiryhmien arkeen. Toimintaterapeutin toivottiin olevan mukana toiminnassa pitemmän aikaa, jotta toimintaterapeutti pystyisi havainnoimaan kokonaisvaltaisesti ryhmän toimintaa, mallittamaan ja juurruttamaan keinoja ja menetelmiä sekä antamaan vinkkejä henkilöstölle oikeissa arjen tilanteissa.

Vaikka kehittämistyössä ei haastateltu perheitä, nousi aineistosta, yhteistyöpalaverista ja varhaiskasvatusjohtajan haastattelusta esille myös perheiden tukeminen. Toimintaterapeutilta toivottiin työpanosta perheiden kanssa tehtävään yhteistyöhön ja varsinkin tiedon jakamiseen perheille sekä yhteisten toimintamallien ja tukikeinojen siirtymiseen myös kotiympäristöön. Perheiden kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyen työtehtäviin kirjattiin myös osallistuminen lasten varhaiskasvatussuunnitelma – ja verkostopalaveriin. Tiedon jakamista perheille voisi myös tapahtua esimerkiksi vanhemmille järjestettävien vanhempainiltojen yhteydessä.

Yhteistyöpalaverin ja varhaiskasvatus johtajan haastattelun perusteella lisättiin työtehtäviin myös muita toimintaterapeutin työskentelyyn liittyviä työtehtäviä, joita ei noussut esiin ryhmähaastattelussa. Nämä toimintaterapeutin työskentelyyn liittyvät työtehtävät ovat lähinnä sellaisia, jotka eivät tapahdu varsinaisesti lapsiryhmissä. Tehtävät liittyvät työskentelyn dokumentointiin, kouluttamiseen sekä toimisto- ja järjestelytyöhön. Työtehtäviin on myös kirjattu koulutukseen osallistuminen, jolla toimintaterapeutti kehittää ja ylläpitää omaa ammattitaitoaan.

Aineiston pohjalta luotiin toimintaterapeutin työtehtävät, jotka vastaavat lasten ja henkilöstön tarpeisiin. Toimintaterapianimikkeistöä käytettiin perustana toimintaterapeutin työtehtävien suunnittelussa ja muotoilemisessa. Nämä suunnitellut työtehtävät ovat nähtävillä taulukossa 3. Taulukkoon työtehtävät on jaoteltu aineiston analyysissa syntyneiden yläteemojen mukaan. Taulukkoon

on myös lisätty toimintaterapianimikkeistön pääluokat sen perusteella, mihin pääluokkaan jokainen työtehtävä kuuluu.

Taulukko 3. Toimintaterapeutin työtehtävät varhaiskasvatuksessa.

Teemoittelun yläteema	Suunniteltu työtehtävä	Toimintaterapia-nimikkeistön pääluokka
Arviointi	Arvioi sosiaalisia, fyysisiä ja kulttuurisia toimintaympäristöjä varhaiskasvatuksen arjessa.	Arvio asiakkaan toiminnallisuudesta
	Arvioi lapsen yksilöllisiä tarpeita, taitoja, valmiuksia ja arjen toiminnoista suoriutumista varhaiskasvatuksen arjessa.	
	Arvioi välineistön, materiaalien ja apuvälineiden tarvetta.	
Menetelmien ja tukikeinojen käyttöönotto	Osallistuu sosiaalisen, fyysisen ja kulttuurisen toimintaympäristön muokkaamiseen.	Asiakkaan toiminnallisuuden edistäminen
	Osallistuu arjen toimintojen ja päiväohjelman muuttamiseen huomioiden lasten yksilölliset ja ryhmien tarpeet.	
	Ohjaa pienryhmiä ja ryhmätilanteita. (arjen toimintojen, taitojen ja valmiuksien edistäminen)	
	Ohjaa yksilöllisiä harjoitteita taitojen ja valmiuksien kehittämiseksi.	
Yhteistyö ja tiedon jakaminen	Ohjaa menetelmien ja tukikeinojen löytämisessä, käyttöönotossa ja juurruttamisessa.	Neuvonta ja ohjaus toiminnallisuuden edistämässä
	Ohjaa pienryhmiä ja ryhmätilanteita. (mallittaminen)	
	Ohjaa ja auttaa välineistön, materiaalien ja apuvälineiden hankinnassa ja käyttöönotossa.	
	Jakaa käytännön vinkkejä lasta kehittävästä toiminnosta, keinoista ja välineistöstä.	Toimintaterapian muu asiakastyö
	Ohjaa menetelmiä ja tukikeinoja perheille. Tarvittaessa myös lapsen kotiympäristössä.	
	Osallistuu lapsen vasu- ja verkostopalaveriin.	
	Kouluttaminen ja koulutuksien organisointi	Asiantuntija- ja koulutustehtävät
	Työskentelyn dokumentointi	
	Lasten kehitystä tukevan aineiston, oppimateriaalien valmistus.	
	Oman ammattitaidon kehittäminen osallistumalla koulutuksiin.	Johtaminen ja kehittäminen
	Työskentelyyn liittyvien toimisto- ja järjestelytyöt, kuten omien työaikojen suunnittelu.	

5.4 Tulosten tarkastelu

Tässä luvussa tarkastellaan keskeisiä tutkimuksellisen kehittämistyön tuloksia peilaten niitä teoriatietoon ja aiheesta löydettyyn tutkimustietoon. Danczan ja muiden (2017) mukaan toimintaterapiainterventiot varhaiskasvatuksessa keskittyvät lähinnä kehittämään henkilöstön kykyä toimia tuen tarjoajana ja ympäristön muokkaamiseen sekä niihin rutiineihin ja tehtäviin, jotka luovat esteitä osallistumiselle. Nämä interventiot usein vastaavat useiden lasten tarpeisiin ja ne ovat toteutettavissa olemassa olevien resurssien puitteissa. Toimintaterapeutti tarjoaa tietoa ja taitoa, joita tarvitaan arvioimaan ja suosittelemaan muutoksia sosiaaliseen ja fyysisiin oppimisympäristöihin, mikä tukee kaikkien lasten osallistumista. (Dancza ym. 2017, 261, 275.) Nämä seikat ovat myös tämän kehittämistyön tuloksissa nähtävissä, sillä monet aineistosta esiin nousseet kehittämistarpeet koskivat yleisesti ryhmien toimintaa ja niiden kehittäminen hyödyttäisi monia lapsia. Toimintaterapeutilta toivottiin tukikeinojen mallittamista sekä muuten henkilöstön ohjaamista ja kouluttamista, jotta valitut tukikeinot olisivat käytössä arjessa myös silloin kun toimintaterapeutti ei ole paikalla. Voidaan ajatella, että nämä tukikeinot, joista useat lapset hyötyvät ovat usein niitä kolmiportaisen yleisen tason tukikeinoja.

Haastatteluissa nousi esille myös se, että varhaiskasvatuksen toimintaterapeutilta toivotaan arjen tilanteissa mukana olemista. Heinijoen ja muiden (2022) mukaan henkilöstö on voinut kokea, että perinteisesti toimintaterapeutti on toiminut yhteisön ulkopuolisena yhteistyökumppanina, joka ei välttämättä tunne varhaiskasvatuksen arkea kovin hyvin. Tämän henkilöstö voi kokea yhteistyön kannalta haasteena perinteisessä mallissa. Toimintaterapeutin osallistuminen ryhmien arkeen vahvistaa toimintaterapeutin yhteisöön kuuluvuutta, toimijoiden välistä vastavuoroista vuorovaikutusta, arjen kokonaisvaltaista tuntemusta sekä tiedon jakamista juuri arjen tilanteissa. (Heinijoki ym. 2022, 50, 64.)

Toimintaterapeutin työskentelyä osana varhaiskasvatusta voidaan pitää hyvin toimintakeskeisenä. Haastatteluissa henkilöstö toivoi toimintaterapeutin työskentelyltä esimerkiksi mukana arjessa olemista, ryhmätilanteissa yhdessä tekemistä ja tilanteisiin jalkautumista, yhteisten toimivien toimintatapojen löytämistä, toimintaympäristöjen rikastamista ja muokkaamista sekä mallittamista. Arjessa mukana ollen yhdessä tekeminen ja toiminta on toimintakeskeistä ja tapahtuu arjen oi-

keissa tilanteissa (Heinijoki 2022, 29). Tämän tutkimuksen tuloksia voidaan pitää yhtenevinä Heini-joen (2022, 25) tutkimuksen tuloksiin, sillä hänen tutkimuksessaan nousi esiin samankaltaisia yhteistoiminnan muotoja.

Varhaiskasvatuksessa toimintaterapeutin interventiot toteutuvat ekologisesti merkityksellisissä yhteyksissä, sillä interventioita toteutetaan lasten arjessa päiväkodin tiloissa ja päiväkodin välillä. Varhaiskasvatuksessa toimintaterapeutin tarjoama tuki tapahtuu siis lasten luontaisessa sosiaalisessa, fyysisessä ja kulttuurisessa ympäristössä ja luonnollisen toiminnan yhteydessä, kuten esimerkiksi ruokailu- ja leikkutilanteissa. Tuki voidaan antaa lapselle suoraan kohdennettuna tai epäsuorasti neuvomalla ja ohjaamalla lapsen kanssa toimivaa henkilökuntaa ja perheitä. Näin lapsen yksilölliset tarpeiden tukeminen eivät vaadi jatkuvaa toimintaterapeutin paikalla oloa tai erillisiä harjoitustilanteita irrallaan lapsen arjesta.

Kehittämistyön tulokset vahvistavat sitä oletusta, että OTIP-malli ja TMO sopivat varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin taustateoriaksi. Tuloksissa nousi esiin OTIP-mallin arviointivaiheeseen ja uudelleen arvioinnin vaiheeseen liittyviä työtehtäviä. OTIP-mallin arviointivaiheen periaatteiden ja TMO-mallin mukaisesti, toimintaterapeutti voi olla arvioimassa eri tilanne-elementtien vaikutusta yksilön toimintaan (Fisher & Marterella 2019, 158, 208). Aineistosta nousi esille, että henkilöstö kaipasi juuri tukea kokonaisvaltaiseen arjen arviointiin, mutta myös lasten yksilöllisten tuen tarpeiden arviointiin. Erityisesti henkilöstö korosti lapsen havainnointia ryhmätilanteissa. Tuloksista nousi esille myös jatkuvuus, jolla pyritään edistymisen seurantaan. Tämä voidaan katsoa kuuluvaksi OTIP-mallin uudelleen arvioinnin vaiheeseen.

Kehittämistyön tuloksista on löydettävissä kaikkiin OTIP-mallin neljään interventiomalliin kuuluvia periaatteita. Konsultaation ja yhteistoiminnan sekä kouluttamisen ja ohjaamisen periaatteet ovat sisään rakennetta kaikkiin malleihin (mts. 222–228), mitkä nousivat myös vahvasti esiin kehittämistyön yhteydessä. Kehittämistyön tulosten mukaan tiedon jakaminen kuuluu vahvasti toimintaterapeutin työrooliin varhaiskasvatuksessa. Tiedon jakamista konsultoimalla ja ohjaamalla voidaan toteuttaa kaikkien mallien mukaisia interventioita. Varsinaiset isomman joukon koulutukset ja tietoisuuksien pitäminen henkilöstölle ja perheille kuuluu opetuksen ja ohjauksen malliin (mts. 224).

Kompensaatiomallin mukaisesti voidaan korvata alentunutta toimintataittoa tai muokata tekemistä (mts. 222) ja siihen voidaan katsoa kuuluvaksi aineistossa esiin nousseet apuvälineet, erilaiset välineet ja ratkaisut, erilaiset vaihtoehtoiset tai kompensoivat keinot sekä fyysisen, sosiaalisen ja kulttuurisen ympäristön muokkaaminen. Toimintataittoiin kohdentuvan mallin interventioilla pyritään saavuttamaan, hankkimaan tai ylläpitämään toimintataitoja, kuten motorisia- ja prosessitaitoja sekä sosiaalisia- ja vuorovaikutustaitoja (mts. 226). Tähän malliin liittyen kehittämistyön tuloksista nousi esiin esimerkiksi toiminnan ja tehtävien porrastaminen vaativuutta muuttaen. Restoratiivisen mallin mukaan interventiot kohdistuu valmiuksiin, ruumiin ja kehon toimintoihin ja muihin yksilötekijöihin (mts. 227). Tähän malliin voidaan liittää tuloksista esiin nousseet toiminnanohjauksen ja silmä-käsikoordinaation kehittäminen sekä itse- ja aistisäättelyyn kohdistuvat interventiot.

Kehittämistyön tuloksena luoduista työtehtävistä voidaan löytää myös yhdenmukaisuutta varhaiskasvatuksen perusteissa mainittuihin pedagogisiin tuen muotoihin. Näitä on muun muassa selkeän ja ennakoivan päiväohjelman luominen, yhteisten työtapojen ja menetelmien käyttö, toimintaympäristöjen muokkaaminen, havainnointi ja esteettömyyden huomioiminen. Toimintaterapeutin työskentelyn tavoitteena voidaan nähdä myös lasten tuen tarpeen varhainen havaitseminen, henkilöstön osaamisen lisääminen ja henkilöstörakenteen vahvistaminen, jotka voidaan katsoa kuuluvaksi rakenteellisiin tuen muotoihin. Hoidollisiin tuen muotoihin kuuluen toimintaterapeutti ohjaa esimerkiksi avustamiseen liittyviä menetelmiä sekä apuvälineiden käyttöä.

Yhteenvedona voidaan todeta, että kehittämistyön tulokset eivät ole ristiriidassa teoriapohjaan. Kehittämistyössä saatiin konkreettista aineistoa varhaisen tuen käytännön pulmiin. Haastatteluiden avulla saatiin nostettua esiin henkilöstön näkemyksiä ja aitoja tuentarpeita. Voidaan siis katsoa, että luotu työnkuva vastaa tämänhetkiseen todelliseen tarpeeseen ja luo lähtökohdat toimintaterapeutin työskentelylle. Monet kehittämistyön tuloksista nousseet asiat olivat toimeksiantajan edustajan suunnitelmissa jo ennen opinnäytetyöprosessin aloittamista ja prosessin aikana saatiin vahvistusta tälle suunnitelmalle. Kehittämistyön tuloksiin pohjautuen saatiin käsitys millaista varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin työnkuva tulisi olla ja mitä työ tulisi sisältämään. Kehittämistyön tavoitteet saavutettiin ja toimeksiantajan käyttöön saatiin todelliseen tarpeeseen vastaava työnkuva, joka on hyödynnettävissä Siilinjärven varhaiskasvatuksessa, mutta myös laajemmin toimintaterapeutin roolia pohdittaessa osana varhaiskasvatusta.

6 Pohdinta

Tässä luvussa arvioidaan ja käydään läpi tämän tutkimuksellisen kehittämistyön prosessia, tuloksia, luotettavuutta ja eettisyyttä. Luvun lopussa yhteenvetona johtopäätökset ja pohditaan vielä kehittämissuhteita tuleville tutkimuksille.

6.1 Opinnäytetyöprosessin arviointi

Varhaiskasvatus johtajan ja henkilöstön näkemykset olivat yhtenevät ja ristiriitoja ei esiintynyt, joten kehittämistyöprosessin aikana ei tarvinnut toimia erilaisten näkemysten yhteensovittajana, vaan pystyttiin helposti luomaan yhteistä ymmärrystä asiasta. Yhteistyö toimeksiantajan ja varhaiskasvatushenkilöstön kanssa toimi sujuvasti. Opinnäytetyöprosessin aikana jäi mielikuva, että kaikilla osapuolilla oli aito kiinnostus kehittää toimintaa, joka edesauttoi yhteistyön sujuvuutta.

Yhteistyötä tehdessä ja tutkimusaineistoa kerätessä jäi käsitys, että haastatteluihin ja yhteistyöpalaveriin osallistuneilla henkilöillä oli jo käsitys toimintaterapeutin osaamisalueista. Tämä auttoi selvästi esimerkiksi haastatteluiden johdonmukaista etenemistä. Haastateltavat osasivat jo asettaa hyvinkin tarkkoja toiveita toimintaterapeutin työskentelylle, josta esimerkkinä on toiminnanohjauskuvien käyttöönotto ulkoilutilanteisiin. Haastattelujen yhteydessä kävi ilmi, että tutkimukseen osallistuneilla oli kokemusta useiden vuosien ajalta julkisen terveydenhoidon ja erikoissairaanhoidon toimintaterapeuttien kanssa tehtävästä erilaisesta yhteistyöstä, joten heille oli muodostunut jo käsitys toimintaterapeutin osaamisalueista. Täytyy pitää kuitenkin mielessä, että kaikissa tämän kunnan alueen päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa, sen kaikilla työntekijöillä ei välttämättä ole samaa tietämystä ja käsitystä.

Laadullisessa tutkimuksessa ei voida useinkaan etukäteen päättää haastateltavien määrää (Kananen 2015, 146). Tämän kehittämistyön aineiston keräämistä suunniteltaessa ei voinut etukäteen tietää kuinka monta avointa haastattelutilaisuutta pitäisi järjestää, koska ei tiennyt etukäteen osallistujien määrää. Kerättyä aineistoa täytyi analysoida koko keräyksen ajan, jotta voitiin päättää milloin aineistoa olisi riittävästi. Alkuperäisen suunnitelman mukaan oli tarkoitus toteuttaa kaksi haastattelua, mutta aikatauluhaasteiden vuoksi näytti alustavasti jo siltä, että osallistujia ei pääsisi mukaan riittävästi. Tämän vuoksi päädyttiin sopimaan kolmaskin haastattelutilaisuus. Näiden li-

säksi oli varauduttu järjestämään vielä neljäskin haastattelutilaisuus, jos olisi katsottu tarpeelliseksi. Haastatteluiden lukumäärällä ei kuitenkaan voi korvata sisällön laatua (Vilka 2021, 129), joten oli tärkeämpää panostaa haastattelujen sisältöön kuin lukumäärään.

Aineiston kerääminen haastatteluilla tuo omat haasteensa, joita täytyy pohtia jo ennakkoiden ja siltikään kaikkia riskejä ei voida aina kokonaan poistaa. Haastattelukysymysten asettelu vaikuttaa tutkimuksen laatuun ja luotettavuuteen mutta myös eettisyyteen. Tutkijan ennakkokäsitys tutkitavasta asiasta ei saisi vaikuttaa haastattelukysymysten asetteluun. (Vilka 2021, 127, 129.) Ennen haastatteluita täytyy siis pohtia, kuinka voidaan välttää johdattelevat kysymykset ja kuinka haastatteluissa huomioidaan kaikki ilmiöön liittyvät seikat, jotta jokin oleellinen osa-alue ei jää huomiotta tutkimuksessa (Kananen 2015, 151–152).

Haastattelutilaisuuksissa osallistujilta pyydettiin kuvailemaan haastavia tilanteita arjesta. Näin saatiin laajempaa käsitystä ja kokemuksia arjen haasteista (Vilka 2021, 128). Haastatteluiden alussa käytiin tutkimukseen liittyviä seikkoja läpi ja kartoitettiin yleisellä tasolla paikalla olevien osallistujien ammattiryhmien määrää. Tämän jälkeen menttiin suoraan tutkittavaan asiaan, joten mitään johdattelua aiheeseen ei ollut. Tutkittavan aiheen ymmärrystä syvensi se, että olen itse työskennellyt päiväkodeissa usean vuoden ajan, joten toimintaympäristöt ja päiväkodin arki oli tuttua. Tämä auttoi saamaan syvällisempää ymmärrystä lähtötilanteesta ja tausta-asetelmista.

Haastattelut etenivät hyvin ja niistä jäi kokemus, että haastattelutilaisuuksissa saatiin aikaan avointa keskustelua ja kaikki osallistajat pääsivät osallistumaan keskusteluun. Haastatteluista ei tehty tallenteita, koska haastatteluissa keskusteltiin muun muassa lasten haasteista ja tuen tarpeista ja nämä katsottiin eettisesti arkaluontoiseksi aiheeksi. Ennen haastatteluja arvelutti, kuinka haastavaa on kirjoittaa muistiinpanoja keskustelun kanssa yhtä aikaa. Muistiinpanoja kirjoittaessa kuitenkin tärkeintä olisi, että ei hävitä tärkeää tietoa vaan pystyisi kirjaamaan kuitenkin kaiken oleellisen muuttamatta haastateltavan näkökulmaa ja mielipidettä (Kananen 2015, 156). Muistiinpanojen tekemistä helpotti haastattelutilaisuuden lopussa muistiinpanojen yhteinen läpikäyminen, jossa pystyi vielä tarkentamaan tarvittaessa muistiinpanoja. Muistiinpanojen yhteisellä läpikäymisellä varmistettiin myös se, että aineistosta ei jäänyt mitään oleellista pois.

Opinnäytetyöprosessia varten laadittu aikataulu piti ja prosessin aikana ei ilmennyt suurempi haasteita. Työsuhteeni toimeksiantajaan ja opinnäytetyön aiheeseen lisäsivät motivaatitani rakentaa yhteistyötä ja pysyä tiukassa aikataulussa. Aikataulu tiivistyi, koska opinnäytetyöprosessi toivottiin saatavan päätökseen ennen työsuhteen aloitusta. Tuleva työsuhte toi myös omalta osaltaan haasteita varsinkin aineiston analysointiin, luotettavuuteen ja eettisyyteen. Prosessin aikana koin haastavana nähdä aineiston todellista sisältöä ja analysoida aineistoa niin, että ei antanut omien käsityksien vaikuttaa käsittelyyn. Tämä vaati jatkuvaa oman työskentelyn arviointia. Haastavaa oli myös yhdistellä erillisiä asioita kokonaisuuksiksi. Tässä analysointivaiheessa ja myös muualla muussa prosessin vaiheessa olisi varmasti ollut apua opinnäytetyöparista, jonka kanssa olisi voinut käydä ammatillista keskustelua.

6.2 Luotettavuus ja eettisyys

Kyseessä ollessa tutkimuksellinen kehittämistyö, jossa prosessissa on erilaisia vaiheita, on luotettavuuden tarkastelu ja eettisyys otettava huomioon prosessin kaikissa vaiheissa. Luotettavuuden ja eettisyyden arvioiminen ja varmistaminen täytyy aloittaa suunnitteluvaiheesta asti, jolloin laaditaan tutkimusongelmaa ja valitaan sopivia menetelmiä. (Kananen 2015, 338.) Luotettavuuteen tässä kehittämistyössä pyrittiin esimerkiksi osoittamalla perustelut tehdyille valinnoilla, riittävän tarkalla dokumentoinnilla ja riittävän isolla haastateltavien joukolla.

Tämän kehittämistyön ajankohta rajoittuu tilanteeseen, jossa on jo toteutuksessa toimintaterapeutin palkkaaminen varhaiskasvatukseen ja paikka rajoittuu kyseisen kunnan varhaiskasvatuksen toimintaympäristöön. Myös tilanteet ja lasten ominaisuudet vaihtelevat vuosittain, joten jos tutkimusta tehtäisiin toisena vuonna, aineistosta saattaisi nousta erilaisia huolenaiheita. On siis hyvä tiedostaa, että toisena ajankohtana tai toisessa paikassa tehtynä tämä kehittämistyö todennäköisesti tuottaisi jonkin verran poikkeavia tuloksia.

Tässä opinnäytetyössä tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida tarkemmin laadullisen tutkimuksen tarkastelukriteereiden mukaan. Kananen (2017) mukaan luotettavuuskriteerejä on muun muassa informaation vahvistus, vahvistettavuus, arvioitavuus, tulkinnan ristiriidattomuus ja saturaatio. Näihin voidaan pyrkiä keräämällä haastatteluihin osallistujilta palautetta, riittävän suurella haastateltavien joukolla ja aineiston määrällä, monilähteisyydellä, useammalla tutkijalla sekä riittäväällä dokumentaatiolla. (Kananen 2017, 72–75.)

Informaation vahvistusta haettiin käymällä muistiinpanot läpi haastateltavien kanssa. Koska haastattelutilaisuuksissa ei kerätty osallistujien yhteystietoja, ei aineistoa voinut lähettää myöhemässä vaiheessa enää osallistujille arvioitavaksi. Senpä vuoksi aineiston luotettavuus varmistettiin niin, että haastatteluista tehdyt muistiinpanot käytiin yhdessä läpi ryhmähaastatteluihin osallistujien kanssa haastattelutilanteiden yhteydessä. Aineiston läpikäyminen haastattelutilaisuuksien lopussa oli myös tarpeen, koska haastatteluista ei tehty tallennetta, johon olisi voinut palata myöhemmin.

Aineiston luotettavuutta lisää myös se, että haastatteluihin ja yhteistyöpalaveriin osallistui eri ammattiryhmien edustajia Siilinjärven varhaiskasvatuksesta ja tältä osin voidaan todeta, että kehittämistyöhön on saatu mukaan kattavasti eri ammattiryhmien näkemys. Aineiston luotettavuutta ja kattavuutta lisättiin myös tekemällä haastattelut kahdessa eri päiväkodissa, jotta saataisiin mahdolliset päiväkotikohtaiset erot näkyviin. Vahvistettavuutta pyrittiin parantamaan järjestämällä kolme haastattelutilaisuutta, joissa oli eri haastateltavat. Haastatteluihin osallistui 14 henkeä, jota voidaan pitää pienenä suhteutettuna koko kunnan varhaiskasvatushenkilöstön määrään.

Laadullisessa tutkimuksessa usein aineisto koostuu eri lähteistä kootuista aineistoista (Kananen 2017, 73). Tulosten luotettavuutta varmistettiin tässäkin opinnäytetyössä monilähteisyydellä, jolloin eri ryhmähaastattelujen aineistolla, yhteistyöpalaverin muistiinpanoilla, varhaiskasvatusjohtajan haastattelulla ja tiedonhaulla haettiin vahvistusta tulkinnalle. Opinnäytetyössä ei katsottu tarpeelliseksi käyttää näiden lisäksi muita aineistonkeruumenetelmiä.

Riittäväällä dokumentaatiolla voidaan mahdollistaa arvioitavuutta (Kananen 2017, 72). Tähän on pyritty dokumentoimalla opinnäytetyöhön tehtyjen valintojen perustelut ja prosessin eri vaiheiden toteutuminen. Kylläntymispiste eli saturaatio tarkoittaa sitä, että tutkimusaineistossa sisältö alkaa toistamaan itseään ja silloin voidaan todeta, että lisäaineiston hankinta ei tuota enää uutta tietoa (Vilkkä 2021, 152). Kolme ryhmähaastattelua katsottiin tämän opinnäytetyön ja saturaation kannalta sopivaksi aineiston määräksi. Haastatteluissa havaittiin toistoa, joten näillä haastatteluilla voidaan nähdä saturaation toteutuvan ainakin jossakin määrin. Opinnäytetyötä ja siihen liittyvää tutkimusta teki vain yksi opiskelija, joten esimerkiksi aineiston teemoittelun tulkinnan luotettavuutta ei voitu vahvistaa useamman opiskelijan samankaltaisten johtopäätöksien kautta.

Luotettavuuden kannalta haastateltavien valinnalla voidaan nähdä olevan vaikutusta. Tuloksiin saattoi jonkin verran vaikuttaa se, että kehittämistyöhön osallistujat valikoituivat heidän oman kiinnostuksensa perusteella. Haastattelutilaisuuksiin tuli paikalle todennäköisesti sellaisia henkilöitä, jotka olivat kiinnostuneita kehittämään toimintaterapeutin kanssa yhteistyötä, ja heillä oli myös ennakkoon näkemystä toimintaterapeutin osaamisalueesta. Tuloksiin voi myös vaikuttaa haastatteluihin osallistujien asenteet haastattelijaa kohtaan. Osallistujien tiedossa oli työsuhteen alkaminen, joten haastattelijan suhde toimeksiantoon voi vaikuttaa tuloksien luotettavuuteen sekä myönteisesti että haittaavasti. Pohdittavaksi jäi, kertoivatko haastateltavat arjen haasteista avoimesti vai kaunistellen.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimien ohjeiden tavoitteena on edistää hyvää tieteellistä käytäntöä ja siksi se toimii tämänkin opinnäytetyön eettisyyden perustana. Ohjeessa määritellään hyvän tieteellisen käytännön keskeisiä seikkoja, joista tärkeimpinä tämän opinnäytetyön kannalta nousee yleinen huolellisuus ja tarkkuus, rehellisyys sekä muiden tutkijoiden tekemän työn kunnioittaminen tekemällä asianmukaiset lähdeviittaukset ja -luettelo. Hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti opinnäytetyötä varten hankittiin myös tarvittavat tutkimusluvut ja toimeksiantajan kanssa sovittiin ennen opinnäytetyön aloittamista oikeuksista, vastuista ja velvollisuuksista sekä tekijyyttä koskevista periaatteista sekä arvioitiin eettisen ennakoarvioinnin tarpeellisuutta (Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2012, 4–6.) Tutkimusasetelmaa arvioitiin ja katsottiin, että eettistä ennakoarviointia ei vaadittu.

Tietosuoja koskevien ohjeiden mukaan henkilötiedot koskevat esimerkiksi haastateltavien ikää, sukupuolta tai työhistoriaa. Jos aineistoa kerätessä kerätään henkilötietoja, vaaditaan tietosuojaseloste. (Tietosuoja n.d.). Opinnäytetyön aihe oli eettisesti herkkä ja harkinnan jälkeen päädyttiin, että henkilötietoja ei kerätä. Haastateltavien ääni on myös henkilötieto (Tietosuoja n.d.), joten haastatteluista ei tehty myöskään tallennetta. Tämän katsottiin olevan eettisesti järkevin ratkaisu, vaikkakin tämä voi toisaalta vaikuttaa aineiston luotettavuuteen. Opinnäytetyössä ei myöskään käsitelty päiväkodeissa hoidossa olevien lasten tietoja. Opinnäytetyössä ei siis käsitelty lasten tai henkilöstön henkilötietoja, joten tietosuojaselostetta ei vaadittu.

Tutkimuksen kohdistuessa ihmisiin, on huomioon otettava erityisesti eettisyyteen vaikuttavat periaatteet, jotka Tutkimuseettinen neuvottelukunta on laatinut. Tässä opinnäytetyössä on noudatettu ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen yleisiä eettisiä periaatteita. Ryhmähaastatteluihin osallistuville on etukäteen saatettava tietoon tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus sekä aineiston käsittelyyn ja säilyttämiseen liittyvät suunnitelmat (Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa 2019, 7–9). Vapaaehtoisuus ja ymmärrys tutkimukseen osallistumisen perumiseen liittyvistä seikoista tarkistettiin vielä haastattelutilaisuuden alussa suullisesti. Haastateltavilla oli etukäteen tiedossa haastattelijan yhteystiedot, jolla mahdollistettiin tarvittaessa lisätietojen saanti. Lisäksi ryhmähaastatteluihin ja yhteistyöpalaveriin osallistujilla oli tiedossa minun roolini ja sidonnaisuus, kuten suhde toimeksiantajaan ja opinnäytetyöhön liittyvään aiheeseen.

Tutkijan roolia tarkastellessa eettisyyden näkökulmasta on huomioitava puolueettomuusnäkökulma (Vilkkä 2018, 123). Minun työhistoriani ja näinkin läheinen suhteeni toimeksiantoon vaatii erityisen tarkkaa huomioimista niin aineiston puolueettomassa hankinnassa ja aineiston tulkinnaissa. Tutkijan omat kokemukset ja käsitykset eivät saa vaikuttaa tulkintoihin (Vilkkä 2018, 123). Koin, että pystyin säilyttämään puolueettomuuden, koska tiedostin tämän haasteen etukäteen ja reflektoin jatkuvasti omaa rooliani ja työskentelyäni prosessin aikana. Tässä opinnäytetyössä on pyritty osoittamaan puolueettomuutta tutkimuksen läpinäkyvyydellä.

6.3 Johtopäätökset ja kehittämissuhteet

Toimintaterapeutin työskennellessä varhaiskasvatuksessa tulisi hänen huomioida ja tunnustaa oman ammattinsa rooli sekä rajat lasten kuntoutuksessa ja perheiden kanssa tehtävässä yhteistyössä. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli juuri selkeyttää tätä roolia ja luoda työnkuva, joka tukee lasten varhaista tukea ja luoda pohjaa toimintaterapeutin työskentelylle Siilinjärven kunnan varhaiskasvatuksessa. Vaikka tuotos vietään käytäntöön Siilinjärven varhaiskasvatuksessa, voi tätä opinnäytetyötä hyödyntää myös muiden kuntien varhaiskasvatuksessa, joissa työskentelee tai joihin ollaan suunnittelemassa toimintaterapeutin työskentelyä.

Kehittämistyön tuloksena voidaan sanoa, että toimintaterapeutin työpanosta tarvitaan arvioimaan toimintaympäristöjä, yksilöllisiä kehitystasoja ja apuvälineiden tarvetta. Toimintaterapeutin osaa-

mista voidaan hyödyntää myös menetelmien ja tukikeinojen käyttöönotossa osallistamalla ja ohjaamalla arjen tilanteissa. Toimintaterapeutti työskentelee tiiviissä yhteistyössä muun henkilöstön ja perheiden kanssa tietoa jakaen.

Tähän opinnäytetyöhön kerättiin varhaiskasvatuksen henkilöstön näkemyksiä ja perheiden näkökulma tuli huomioitua vain henkilöstön kautta. Niinpä perheiden näkökulman tarkempi huomioiminen ja perheiden kanssa tehtävän erilaisten yhteistyömuotojen kehittäminen voisi olla yhtenä jatkotutkimusaiheena. Toisena jatkotutkimusaiheena voisi olla varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin työskentelyn vaikuttavuus. Jatkotutkimuksella voitaisiin kartoittaa henkilöstön kokemuksia varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin työskentelystä. Toimintaterapeutin työskennellessä osana varhaiskasvatusta yhtenä tavoitteena voitaisiin pitää, että paljon harvemmat lapset vaatisivat yksilöllistä terapeutista tukea (Dancza ym. 2017, 258). Olisi kiinnostavaa saada selville vaikuttaako varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin antama varhainen tuki ja ennaltaehkäisevä työskentely tuen tarpeessa olevien lasten määrään tai ongelmien kasaantumiseen. Vaikuttavuutta voitaisiin tutkia jatkotutkimuksilla näistä näkökulmista katsottuna, mutta tutkimusasetelma olisi haastava ja vaatisi laajaa ja pitkäkestoista tutkimusta.

Lähteet

Dancza, K., Missiuna, C. & Pollock, N. 2017. Occupation-centred practice. When the classroom is your client. Julkaisussa *Occupation-centred practice with children: a practical guide for occupational therapists*. Toim. S. Rodger & A. Kennedy-Bher. Chichester: Wiley Blackwell, 2017: 257–285. Viitattu 30.8.2022. <https://janet.finna.fi>, Ebook Central.

Delany, C. & Galvin, J. 2014. Ethics and shared decision-making in paediatric occupational therapy practice. *Developmental Neurorehabilitation* Oct2014; 17(5). Viitattu 16.8.2022. <https://janet.finna.fi/>.

Dunn, W. 2011. Best practice Occupational Therapy for Children and Families in Community Settings. United States of America: SLACK Incorporated. Viitattu 30.8.2022. <https://janet.finna.fi>, Ebook Central.

Fisher, A. G. & Marterella, A. 2019. *Powerful Practice: A Model of Authentic Occupational Therapy*. Colorado: CIOTS (Center for Innovative OT Solutions).

Heinijoki, H. 2022. Ammattilaisten ja vanhempien käsityksiä yhteistoimijuudesta varhaiskasvatuksen toimintaterapian yhteistoiminnassa. Pro gradu -tutkielma, yliopisto. Jyväskylän yliopisto, fysioterapian koulutusohjelma. Viitattu 31.8.2022. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/72735>.

Heinijoki, H., Lautamo, T. & Vuoskoski, P. 2022. Käsityksiä yhteistoimijuudesta varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä. *Journal of Early Childhood Education Research*, 11(2), 48–71. Viitattu 30.8.2022. <https://journal.fi/jecer/article/view/115433>.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2015. *Tutki ja kirjoita*. 20.p. Helsinki: Tammi.

Hirvonen, J. & Salo, L. 2010. ”Päivähoidon toimintaterapeutti voisi olla olemassa” – toimintatutkimus toimintaterapeutin työskentelystä päiväkodissa. Opinnäytetyö, AMK. Turun ammattikorkeakoulu, toimintaterapian koulutusohjelma. Viitattu 27.9.2022. <https://www.theseus.fi/handle/10024/23028>.

Hyvärinen, S. 2022. Varhaiskasvatusjohtaja. Siilinjärven kunta. Haastattelu 23.8.2022.

Hyvät arviointikäytännöt suomalaisessa toimintaterapiassa. 2021. Suomen Toimintaterapialiitto ry. Viitattu 8.9.2022. https://www.toimintaterapeuttiliitto.fi/site/assets/files/2411/toi_hyvät_arviointikaytannot_2021.pdf.

Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. 2012. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje. Viitattu 29.8.2022. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf.

Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Tutkimuseettinen neuvottelukunnan julkaisu 3/2019. 2. p. Viitattu 29.8.2022. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf.

- Juhila, K. N.d. Teemoittelu. Julkaisussa Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Toim. J. Vuori. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Viitattu 17.10.2022. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/>.
- Jylhä, T. & Kolek, V. 2020. Toimintaterapeutti varhaiskasvatuksessa. Alustava arviointitoimintamalli Helsingin kaupungille. Opinnäytetyö, AMK. Metropolian ammattikorkeakoulu, toimintaterapian tutkinto-ohjelma. Viitattu 15.10.2022. <https://www.theseus.fi/handle/10024/349714>.
- Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 202. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananen, J. 2017. Kehittämistutkimus interventiotutkimuksen muotona -opas opinnäytetyön ja pro gradun kirjoittajalle. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 232. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kronqvist, E-L. 2020. Varhaispedagogiikan kehityspsykologinen perusta. Julkaisussa Varhaiskasvatuksen käsikirja. Toim. E. Hujala & L. Turja. 5.uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus, 10–28.
- Kupila, P. 2020. Varhaiskasvatuksen asiantuntijuus oppivassa työyhteisössä. Julkaisussa Varhaiskasvatuksen käsikirja. Toim. E. Hujala & L. Turja. 5.uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus, 310–320.
- Lapsen tuki varhaiskasvatuksessa. N.d. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Viitattu 14.10.2022. <https://okm.fi/lapsen-tuki-varhaiskasvatuksessa>.
- Lautamo, T., Kantanen, M. & Pikkarainen, A. 2019. Toimintaterapian yhdistelmämallilla yhteistojumijuutta edistämässä. Julkaisussa Kokemuksia etäkuntoutuksesta. Kelan etäkuntoutushankeen tuloksia. Toim. A-L. Salminen & S. Hiekkala. Kansaneläkelaitos, 139–163. Viitattu 4.10.2022. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/302635/Kokemuksia_etakuntoutuksesta_saavutettava.pdf?sequence=5&isAllowed=y.
- Opetushallitus. 2021. Varhaiskasvatuksessa tarjottavat tuen muodot määritellään aiempaa tarkemmin – varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden päivitetty versio lausunnoille. Tiedote 10.11.2021. Viitattu 27.10.2022. <https://www.oph.fi/fi/uutiset/2021/varhaiskasvatuksessa-tarjottavan-tuen-muodot-maaritellaan-aiempaa-tarkemmin>.
- Perkonoja, S. 2015. Kaarinan kaupungin päivähoiton työntekijöiden kokemuksia varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin työstä. Opinnäytetyö, AMK. Turun ammattikorkeakoulu: toimintaterapian koulutusohjelma. Viitattu 27.9.2022. <https://www.theseus.fi/handle/10024/91665>.
- Rodger, S. & Deb, K. 2017. Child and family-centred service provision. Julkaisussa Occupation-centred practice with children: a practical guide for occupational therapists. Toim. S. Rodger & A. Kennedy-Bher. Chichester: Wiley Blackwell, 2017: 45–71. Viitattu 30.8.2022. <https://janet.finna.fi>, Ebook Central.
- Salin, A., Kouri, O. & Österman, L. 2021. Kasvunpolkua tukemassa: toimintaterapeutin rooli esiopetuksessa. Opinnäytetyö, AMK. Turun ammattikorkeakoulu, toimintaterapian koulutusohjelma. Viitattu 15.10.2022. <https://www.theseus.fi/handle/10024/506225>.

Savolainen, T. & Aralinn, V. (toim.) 2017. Toimintaterapianimikkeistö. Helsinki: Kuntaliitto. Viitattu 24.10.2022. <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2017/1868-toimintaterapianimikkeisto-nomenklatur-ergoterapi>.

Terapeutin rooli varhaiskasvatuksessa. 2020. Hyvinkään kaupunki. Blogiteksti. Julkaistu 17.2.2020. Viitattu 26.8.2022. <https://www.hyvinkaa.fi/kasvatus-ja-koulutus/varhaiskasvatus/hankkeet/YHES-Yhdessa-esteeton/blogi/toimintaterapeutin-rooli-varhaiskasvatuksessa/>.

Tietosuoja. N.d. Tietosuojavaltuutetun toimisto. Viitattu 24.10.2022. <https://tietosuoja.fi/tietosuoja>.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisssessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. E-kirja. 3. korj. p. Viitattu 20.9.2022. Tampere: Tampere University Press. <https://janet.finna.fi>, Ellibs.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uud. p. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tutkimuslupa. N.d. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 29.8.2022. <https://www.jamk.fi/fi/tutkimus-ja-kehitys/tutkimus/tutkimuslupa>.

Varhaiskasvatuksen toimintaterapeutti luo onnistumisia arjen keskelle. 2021. Lietonen: helmikuu/2021. Viitattu 26.8.2022. https://issuu.com/liedonkunta/docs/lietonen_1_2021_saavutettava/s/11780456.

Varhaiskasvatus. N.d. Siilinjärven kunta. Viitattu 26.8.2022. <https://www.siilinjärvi.fi/kasvatus-ja-opetus/varhaiskasvatus/>.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. 2022. Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2022:2a. Viitattu 10.9.2022. https://oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_0.pdf.

Vilkka, H. 2021. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Liitteet

Liite 1. Saatekirje

Arvoisa Siilinjärven kunnan varhaiskasvatuksen henkilöstö

Olen Anu Koistinen, toimintaterapeuttiopiskelija Jyväskylän ammattikorkeakoulusta (JAMK). Olen tekemässä opinnäytetyönä Siilinjärven kunnan varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin työnkuvaa. Opinnäytetyöllä pyritään selkeyttämään toimintaterapeutin roolia varhaiskasvatuksessa ja kehittämään toimintaterapeutin työnkuvaa ja laatia suunnitelma työsisällöstä ja -muodoista. Opinnäytetyön tulokset antavat työkaluja ja resurssia käynnistää toimintaterapeutin työskentely varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyö myös selkeyttää ja lisää tietoa koko varhaiskasvatuksen henkilöstölle toimintaterapeutin roolista osana varhaiskasvatuksen työtiimejä.

Opinnäytetyö toteutetaan tutkimuksellisenä kehittämistyönä. Kehittämistyön tutkimusaineistoksi kerään aineistoa Siilinjärven varhaiskasvatuksen henkilöstön näkemyksiä kehittämis- ja tuentatavoista. Aineistolla pyritään selvittämään kuinka toimintaterapeutti voi tukea lasten kasvua ja kehitystä päiväkodin arjessa ja millaista tukea toimintaterapeutti voi antaa varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Aineiston keräämiselle on haettu tutkimuslupaa Siilinjärven kunnan ja JAMK:n käytänteiden mukaisesti.

Aineistoa on tarkoitus kerätä ryhmähaastatteluilla. Ryhmähaastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista ja niiden yhteydessä ei kerätä henkilötietoja. Haastattelussa käydystä keskustelusta kirjataan muistiinpanot. Muistiinpanot käsitellään anonymisti ja analysoidaan luottamuksellisesti, eikä niitä luovuteta eteenpäin. Kenenkään henkilökohtaiset vastaukset eivät ole tunnistettavissa opinnäytetyössä. Koska haastatteluaineiston anonymisointi tapahtuu välittömästi haastattelun yhteydessä, ei osallistujat voi haastattelun jälkeen myöhemmässä vaiheessa enää perua osallistumistaan.

Kaikki halukkaat osallistujat voivat tulla alla näkyvänä ajankohtana haastatteluun.

Ryhmähaastattelu: Päiväkodin nimi, tilan nimi, päivämäärä, kellonaika

Kiitos jo etukäteen osallistumisestasi!

Yhteistyöterveisin

Anu Koistinen

Lisätietoja

sähköpostiosoite

puhelinnumero

Liite 2. Haastattelurunko

Kertokaa minkälaisia haasteita ja tuen tarpeita teidän ryhmänne lapsilla on arjessa.

Miten ne näkyvät arjessa?

Kuvaillkaa arjen haastavia tilanteita.

Mihin asioihin te kaipaisitte apua ja tukea?

Onko teillä ajatuksia tai toiveita toimintaterapeutin työskentelylle varhaiskasvatuksessa?

Liite 3. Varhaiskasvatuksen kiertävän toimintaterapeutin työnkuva

Siilinjärven varhaiskasvatuksen kiertävä toimintaterapeutti työskentelee tarvittaessa kaikissa varhaiskasvatuksen yksiköissä. Työskentelyn tavoitteena mahdollistaa lapsen osallistuminen hänelle merkityksellisiin ja tarkoituksenmukaisiin toimintoihin, kuten pukeutumiseen, peseytymiseen, syömiseen, liikkumiseen ja leikkeihin. Tarkoituksena kehittää lapsen omatoimisuutta ja auttaa lasta osallistumaan ja suorittamaan päivittäisen elämän toimintoja edistämällä toimintamahdollisuuksia kehittämällä lapsen valmiuksia, vahvistamalla taitoja sekä muuttamalla ympäristötekijöitä. Toimintaterapeutti työskentelee yhteistyössä varhaiskasvatuksen muun henkilöstön, perheiden ja lasten arkeen ja kuntoutukseen liittyvien muiden yhteistyökumppaneiden kanssa.

Varhaiskasvatuksen toimintaterapeutti tarvittaessa:

- osallistuu sosiaalisen, fyysisen ja kulttuurisen toimintaympäristön arviointiin ja muokkaamiseen varhaiskasvatuksen arjessa.
- osallistuu lapsen yksilöllisten tarpeiden, taitojen, valmiuksien ja arjen toiminnoista suoriutumisen arviointiin varhaiskasvatuksen arjessa.
- osallistuu arjen toimintojen ja päiväohjelman arvioimiseen ja mukauttamiseen huomioiden lasten yksilölliset ja ryhmien tarpeet.
- ohjaa menetelmien ja tukikeinojen löytämisessä, käyttöönotossa ja juurruttamisessa.
- ohjaa pienryhmiä ja ryhmätilanteita.
- ohjaa yksilöllisiä harjoitteita.
- auttaa välineistön, materiaalien ja apuvälineiden tarpeen arvioinnissa, hankinnassa ja käyttöönotossa.
- ohjaa menetelmiä ja tukikeinoja perheille, tarvittaessa myös lapsen kotiympäristössä.
- jakaa käytännön vinkkejä lasta kehittävästä toiminnoista, keinoista ja välineistöstä.
- osallistuu lapsen vasu- ja verkostopalaveriin.
- kouluttaminen ja koulutuksien organisoiminen.
- valmistaa lapsen kehitystä tukevaa aineistoa ja oppimateriaalia.

Lisäksi toimintaterapeutin työtehtäviin kuuluu:

- työskentelyn dokumentointi
- ammattitaidon kehittäminen ja ylläpitäminen osallistumalla koulutuksiin (kunnan sisäiset ja ulkopuoliset)
- työskentelyyn liittyviä toimisto- ja järjestelytoimia, kuten omien työaikojen suunnittelu ja seuranta